

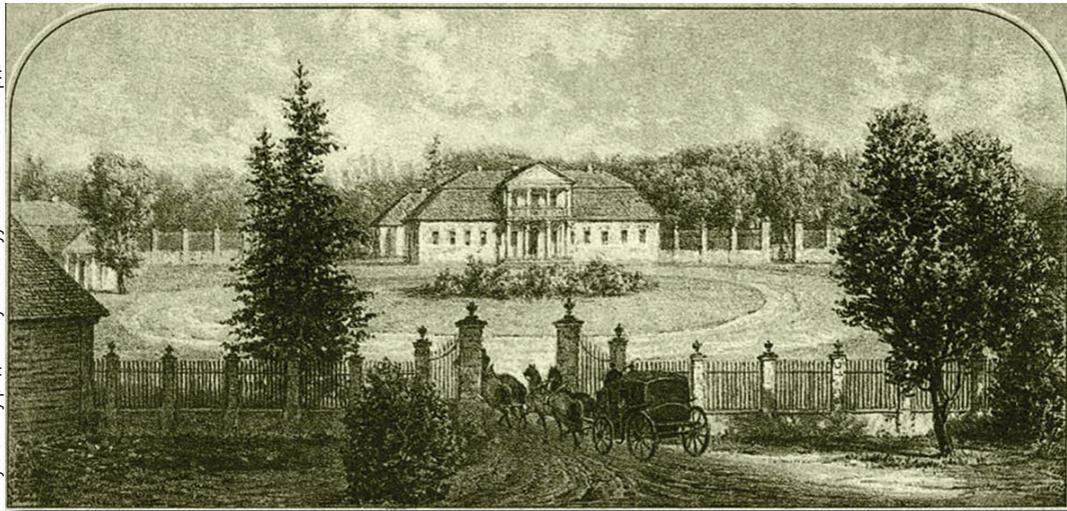
23 лютага —
Дзень абаронцаў
Айчыны
і Узброеных Сіл
Рэспублікі Беларусь

Танцы, танцы
і праблемы
вакол іх
С. 4 — 5

Сабekoшт,
меншы
ў сем разоў...
С. 12

Спартыўны
маркетынг
для культуры
С. 13

Галівудскі
прадзюсар —
родам з Мінска
С. 15

Такую выяву роднага кута пакінуў сам Напалеон Орда.

ДРУГОЕ НАРАДЖЭННЕ ДОМА ОРДЫ:

ШТО ПАТРЭБНА, КАБ "УЗДЗВІГНУЦЬ ГАРУ" ...

Газета "Культура" працягвае сачыць за ўзнаўленнем родавага гнязда Ордаў на Іванаўшчыне ва ўрочышчы Чырвоны Двор. Днямі наш фотакарэспандэнт змог зафіксаваць чарговы этап пераўтварэнняў у гэтым кутку...

"Хто хоць жменяў зямлю носіць, той уздзвігне гару". Гэтыя словы Напалеона Орды найлепшым чынам падыходзяць да самога працэсу аднаўлення родавага маёнтка мастака і кампазітара ў Чырвоным Дворы. Увесь праект каштуе 9 мільярдаў рублёў. На сёння выдаткі склалі больш як 2 мільярды, а ў 2014-м атрыманы яшчэ адзін мільярд рублёў. Будзем спадзявацца, што для таго, каб "уздзвігнуць гару", гэта значыць — пабудаванне сядзібы "пад ключ", фінансаванне будзе планамерным і своєчасовым...

Так сёння выглядае будынак сядзібы Ордаў, што ў Іванаўшчыне / Фота Юрыя ІВАНОВА

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Форум

"ПесняРок-2": быць або не быць?..

Ідэя рэдакцыі газеты **Культура**: замест бясконцай мітрэнгі клонаў — годны трыб'ют "Песнярам"!

Да 45-годдзя ансамбля "Песняры", што адзначаецца ўвосень, мы прыгадваем акцыю, якая адбылася ў 1997-м, калі з'явіўся дыск "ПесняРок". Альбом склалі кампазіцыі калектыву ў выкананні альтэрнатыўных беларускіх артыстаў. Пакуль дакладна не вядома, як адсвяткуюць дату вялікага гурта, але, верагодна, з'явіцца працяг трыб'юта. (Дарэчы, ідэя новай версіі належыць рэдакцыі газеты!) "К" звярнулася да людзей, якія мелі дачыненне да "ПесняРоку" ў 1997-м, каб яны падзяліліся сваімі ўспамінамі і выказаліся, ці пагадзіліся б прыняць удзел у "сіквеле". Акрамя таго, у матэрыяле пра "Песняроў" і праект разважае цяперашняе пакаленне музыкантаў, а таксама тыя, ад каго залежыць, ці быць "ПесняРоку-2" наогул...

Блаславенне Мулявіна...

— Праект нарадзіўся... проста, — апавядае прадзюсар праекта "ПесняРок" у 1997 годзе Анатоль Марціновіч. — Я — даўні прыхільнік калектыву, і калі з'явілася магчымасць зрабіць на нашым музычным рынку нешта нетрывіяльнае, першае, што мне прыйшло ў галаву, — трыб'ют "Песнярам". У 1997 годзе я быў дырэктарам мінскага рэкард-лейбла, адпаведна — усе рычагі па ажыццяўленні задуманага былі пад рукамі. Ну а паколькі я ў свой час з'яўляўся клавішнікам рок-гурта "Адлюстраванне", то, натуральна, прыцягнуў да запісу дыска менавіта альтэрнатыўных музыкантаў. (Хаця была думка выпусціць пазней і альбом-трыб'ют з песнямі ў выкананні эстрадных артыстаў, але сіл не хапіла, ды і інвестараў не знайшлося.) Але спачатку я скантактаваўся са сваім сябрам Алегам Казловічам (Аверыным) — тады музыкантам "Песняроў" (цяпер — "Беларускіх песняроў"), каб ён, можа, нешта па-

раіў. Аверын сказаў, што трэба ў першую чаргу звярнуцца да Мулявіна — як той паставіцца да праекта: а раптам ён не ўпадабае ідэю?

Мы з Алегам паехалі на студию "Песняроў", дзе я і пазнаёміўся з Уладзімірам Георгіевічам. Выклаў яму ідэю, пытаюся: "Даяце ваша блаславенне?" Вочы яго сталі вільготныя. Кажы мне: "Я столькі чакаў гэтага моманту, калі "Песняроў" праспяваюць як-небудзь незвычайна! Вядома ж, рабіце!" І мы сталі рабіць. Кінулі кліч сярод музыкантаў — адгукнулася вельмі шмат з іх. Мы выслухоўвалі, як яны бачаць "сваю" песню, і ў выніку адабралі больш за дзясятка выканаўцаў. Летам 1997-га выйшаў кампакт-дыск, які мы прадставілі публіцы ў мінскім скверы Янкі Купалы пяцігадзінным канцэртам. У ім удзельнічалі і самі "Песняры", прычым гэта было адно з апошніх маштабных выступленняў ансамбля да расколу.

Я неаднаразова задумваўся аб працягу праекта, але справа далей не пайшла.

Вельмі рады, што зараз знайшліся людзі, якія ўзяліся за, умоўна кажучы, "ПесняРок-2". Па шчырасці, чакаю, што яны звернуцца да мяне, — я падкінуў бы ім сякія-такія ідэі. Але, у любым выпадку, як калісьці Уладзімір Георгіевіч Мулявін, я ухваляю гэтае пачынанне!..

Спадабалася / не спадабалася

— Не згадаю, хто канкрэтна паклікаў падзельнічаць у тым праекце, — прыгадвае спявак, выканаўца песні "Александрына" ў праекце "ПесняРок" Аляксей Шадзько. — Я адразу пагадзіўся, таму што да "Песняроў" заўжды ставіўся з вялікай любоўю. Да таго ж, хацелася падтрымаць Уладзіміра Георгіевіча Мулявіна, у якога тады былі праблемныя стасункі з музыкантамі ансамбля, выказаць яму сваю ўдзячнасць, павагу такім чынам. Я і раней быў знаёмы з Мулявіным. Пазнаёміў нас Барыс Луцэнка, тагачасны мастацкі кіраўнік Горкаўскага тэатра, у якім я служыў...

Пра перспектывы з'яўлення новага трыб'юта легендарнаму калектыву ад сучасных музыкантаў чытайце на старонцы 7.

"К" інфармуе

Такім стане помнік...

Абвешчаны летась Міністэрствам культуры нашай краіны творчы конкурс на лепшы эскіз помніка народнаму артысту СССР, народнаму артысту Беларусі, стваральніку і кіраўніку легендарнага ансамбля "Песняры" Уладзіміру Мулявіну для горада Екацярынбурга завершаны. У трэцім, апошнім, туры, які адбыўся 19 лютага бягучага года, журы (старшыня — першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Карачэўскі) у выніку тайнага галасавання лепшым прызнала эскізны праект скульптара Сяргея Логвіна.

Барыс КРЭПАК

Сяргей Логвін — вядомы скульптар, уладальнік залатога медаля Акадэміі мастацтваў СССР (1978), аўтар рэльефаў на варотах Чырвонага касцёла ў Мінску, кампазіцый "У старой Вільні. Францыск Скарына", "Спадчына", "Каралі і блазны", "Кароль Стах", "Еўропа"...

На пасяджэнні журы прысутнічалі міністр культуры Беларусі Барыс Святлоў і рэктар Уральскай архітэктурна-мастацкай Акадэміі Сяргей Постнікаў. Пасля адпаведнай дапрацоўкі рабочая мадэль эскізнага праекта будзе разгледжана Рэспубліканскім мастацка-экспертным саветам па манументальным і манументальна-дэкаратыўным мастацтве пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь, а потым праца працягнецца да яе поўнага завяршэння. Помнік плануецца адкрыць у самым цэнтры Екацярынбурга, на плошчы перад кінаканцэртным тэатрам "Космас" у жніўні 2014 года ў Дзень горада. Стварэнне гэтага помніка ініцыявана Міністэрствам культуры нашай краіны і Пасольствам Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі пры падтрымцы Урада Екацярынбургскай вобласці і дзяспары беларусаў Урала.

Трэба адзначыць, што стварэнне помніка выдатнаму музыканту на яго радзіме — гэта вельмі важная падзея ў культурным супрацоўніцтве Беларусі і Расіі, бо асоба Уладзіміра Мулявіна даўно ўжо стала яркім сімвалам гэтай дружбы. Помнік Мулявіну ў Екацярынбургу стане ў адзін шэраг з такімі работамі, створанымі беларусамі ў іншых краінах, як помнік Янку Купалу — у Маскве, Уладзіміру Караткевічу — у Кіеве, Францыску Скарыну — у Празе...

K

80-годдзе Беларускага саюза кампазітараў сталася адной з самых значных падзей нашай нацыянальнай культуры апошняга часу. Афіцыйная ўрачыстасць прыпала на снежань, але канцэртныя прэзентацыі старых і новых твораў, прымеркаваныя да юбілею, ішлі цягам некалькіх месяцаў і, можна сказаць, працягваюцца дагэтуль. Святкаванне ў той ці іншай ступені закранула практычна ўсе творчыя калектывы краіны. Некаторыя рыхтавалі асобныя праграмы, іншыя, уключаючы ў свае выступленні беларускую музыку, пазначалі на афішах: маўляў, "да 80-годдзя". Якой жа паўсталі на гэтых паказах айчынная класіка і сучаснасць?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Класіка нараканню не выклікала. Акрамя таго, большая частка яе была прымеркавана да яшчэ адной круглай даты — 100-годдзя з дня нараджэння Анатоля Багатырова. Усе ягоныя творы, што прагучалі, пакінулі ўражанне, быццам былі напісаны сёння, а не ў розныя перыяды савецкіх і першага постсавецкага дзесяцігоддзяў (кампазітар памёр у 2003-м). Бо аўтарскі "багатыроўскі" пачатак пераважаў у іх "прыкметы часу" — тыя рысы, што вызначалі агульны

почырк той або іншай эпохі. І ў "Святочнай уверчур", напісанай у 1961-м, і ў "лебядзінай песні" аўтара — вакальным цыкле на вершы С.Ясеніна, і ў фартэп'янных прэлюдыях ды іншых опусах — паўсюль на першым плане былі не "модныя трэндзі", якія ў тыя часы вызначаліся ідэалагічным вектарам, а класічныя, не падуладныя часавому фактару гармонія, дасканаласць, выверанасць кожнай дэталі, памножаны на такую ж стыльную, строга вытрыманую, а таму "някідкую" індывідуалізаванасць.

з дзіцячай музычнай школы. Праўда, паводле падручнікаў, развіццё нашай нацыянальнай музычнай культуры малюецца як татальна ўзыходзячы графік: маўляў, з кожным дзесяцігоддзем "всё вышэ, і вышэ, і вышэ // стремим мы полёт наших птиц". Міжволі напрошваецца думка: значыць, тое, што створана раней — ужо апырыёры менш дасканалыя? Але ж сёння наспеў час перагледзець былыя стэрэатыпы!

Вядома, адзін юбілей Саюза кампазітараў не зможа адра-

Сваё ж не гучыць

У астатнім — творчасць кампазітараў-заснавальнікаў была прадстаўлена абсалютна спантанна, хіба праз асобных выканаўцаў. Вядома, можна парадавацца, што выкананне сучасных твораў (дакладней, твораў "жывых" аўтараў) пераважала класіку — у адрозненне ад замежнай музыкі, дзе ледзь не спрэс гучыць хіба пазамінулае стагоддзе. Але адразу ж узнікае пытанне: а ці ведаем мы сваю нацыянальную класіку хаця б прыблізна так, як замежную? На жаль, не. А калі шчыра — мы яе зусім не ведаем, хаця, здавалася б, і "праходзім", пачынаючы

зу расставіць усе кропкі над "і". А некалькі юбілеяў? Пэўна, змогуць. Але ж мы развучыліся адзначаць круглыя даты — хіба "па разнардцы". Ну не прыносіць гэта "круглых сум" грашовага прыбытку! А між тым, традыцыя выкарыстоўваць юбілеі для паступовага спасціжэння нашага мастацтва былых дзесяцігоддзяў і іх новай, з пазіцыі цяперашняга часу, ацэнкі магла б садзейнічаць не толькі ўласна асветніцтву, але і, шырэй, фарміраванню добрых густаў, патрыятызму, умённю параўноўваць, аналізаваць.

Фактаграфія

Заяўкі

на ўдзел у конкурсах XXIII Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску" прымаюцца да 15 сакавіка Міністэрствам культуры краіны па адрасе: 220004, г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 11.

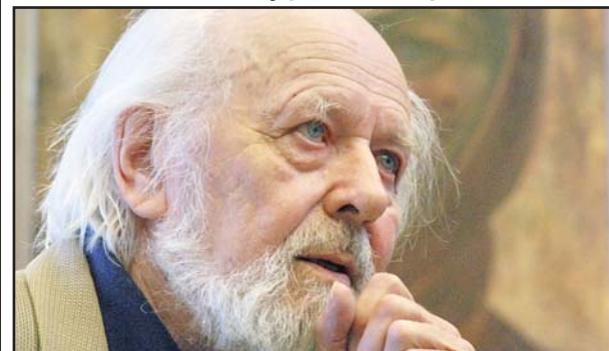

Галаграфічны тэатр

паказалі пры адкрыцці трэцяй чаргі новай экспазіцыі "Шляхі" Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. Ролю класіка для стварэння 3D-выявы выканаў артыст Аляксандр Падабед.

Страта

ВАШЧАНКА Гаўрыла Харытонавіч

Беларускае мастацтва панесла цяжкую страту. 14 лютага 2014 г. на 86-м годзе жыцця перастала біцца сэрца народнага мастака Беларусі ВАШЧАНКІ Гаўрылы Харытонавіча.

Вашчанка Г.Х. пражыў доўгае, насычанае яркімі падзеямі жыццё. Скончыў Львоўскі інстытут прыкладнага і дэкаратыўнага мастацтва (1955). Выкладаў у Кішынёўскім мастацкім вучылішчы (1955 — 1960), Беларускай акадэміі мастацтваў (1961 — 1999).

Выбітны мастак сучаснасці, прафесар Г.Х. Вашчанка ўнёс вялікі ўклад у падрыхтоўку і выхаванне творчай моладзі, падрыхтаваў больш за 200 спецыялістаў, многія з якіх сталі вядомымі мастакамі не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі.

Творы мастака экспанаваліся на ўсіх кантынентах свету, шырока вядомыя ў Беларусі і Расіі, знаходзяцца ў фондах Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнага Траццякоўскага галерэі, Міжнароднай канфедэрацыі саюзаў мастакоў, Міністэрства культуры Расіі і іншых. Манументальныя роспісы і вітражы майстра сталі хрэстаматыйнымі, часткай нашай эпохі.

У 2002 годзе была адкрыта "Карцінная галерэя Г.Х. Вашчанкі" ў Гомелі, для заснавання якой мастак перадаў гораду ў падарунак семдзясят уласных жывапісных палотнаў, акварэлей і эскізаў манументальных работ.

Жыццёвы шлях Г.Х. Вашчанкі — прыклад адданага, сумленнага служэння справе развіцця і прапаганды нацыянальнага выяўленчага мастацтва. Добрая памяць аб яскравым, шчодрым таленце Вашчанкі Гаўрылы Харытонавіча назаўсёды застаецца ў сэрцах родных, блізкіх, калеж, сяброў.

Тозік А.А., Святлоў Б.В., Сітніца Р.С., Тоўсцік У.А., Баразна М.Р., Пракапцоў У.І., Бараноўскі А.В., Герлаван Б.Ф., Грамыка В.А., Гумілеўскі Л.М., Данцыг М.В., Міско І.Я., Паплаўскі Г.Г., Шаранговіч В.П., Шчамялёў Л.Д., Зінкевіч У.Л.

Фотасюжэт нумара

Адбылася рабочая паездка міністра культуры нашай краіны Барыса Святлова ў Іванаўскі раён. Праграма ўключала наведванні бібліятэк, дамоў культуры, музеяў, Карціннай галерэі Напалеона Орды, а таксама вёскі Моталь, знакамітай сваімі майстрамі, музеямі ды кулінарнымі прысмакамі. А ў Раённай бібліятэцы імя Ф.Панфёрава прайшла сустрэча з работнікамі культуры раёна.

Фота Юрыя ІВАНОВА

Калектыву Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокія спачуванні родным і блізкім Гаўрылы Харытонавіча ВАШЧАНКІ ў сувязі з яго смерцю.

Цэнтральны камітэт Беларускага прафсаюза работнікаў культуры выказвае глыбокае спачуванне родным і блізкім ДЗЕГІЛЕВІЧ Наталлі Сцяпанавічы, якая працавала на пасадзе намесніка начальніка галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага абласнога выканаўчага камітэта, у сувязі з яе заўчаснай смерцю.

У Раённай бібліятэцы імя Ф.Панфёрава.

У час сустрэчы з работнікамі культуры.

На месцы спадчыны Дастаеўскага.

Міністр культуры Барыс Святлоў са старшынёй райвыканкома Юрыем Бісупом (другі справа) і начальнікам райаддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Канстанцінам Ваўруком у мясцовай Школе бондарства.

У Моладзёўскім ЦДК.

Беларускі саюз кампазітараў: партрэт з “прыкметамі часу”

і ў рынгтонах...

Пра “абгортку” вы падумалі?

Усе пералічаныя якасці спатрэбяцца і пры знаёмстве з новымі творами. Палітра апошніх на юбілейных канцэртах была як ніколі размаітай, што цалкам адпавядае сучаснаму становішчу. Музыку сёння пішуць розную — на ўсе густы. І кожны з твораў, як было відавочна на канцэртах, мае сваіх прыхільнікаў і нават “фанаў”.

Міністэрства культуры (за што яму вялікі дзякуй!) знайшло магчымасць зрабіць некаторыя паказы бясплатнымі — нават не па запрашальніках, а цалкам з вольным уваходам. Такая папраўдзе ўсеагульная даступнасць дапамагла, да ўсяго, вызначыць, хто сёння больш цікавіцца беларускай музычнай культурай. Дык вось, філарманічныя залы

на такіх канцэртах запаўняліся пераважна заўсёды іншых акадэмічных імпрэз — студэнтамі і выкладчыкамі профільных навучальных устаноў, а таксама прадстаўнікамі (і асабліва прадстаўніцамі) старэйшага пакалення, якія прызвычаліся да сур’ёзнай музыкі яшчэ з пасляваеннага дзяцінства, калі оперныя трансляцыі найпрост ліліся з радыёкропак.

Можа, на будучыню няблага было б прадугледжваць і канцэрты “па інтарэсах”? Пакуль што праграмы, у большасці, фарміраваліся “па выканаўцах”, становячыся сольнікамі тых або іншых творчых/навучальных калектываў. Адпаведна, складаліся з самых розных твораў, часам

і адбываецца. У той жа Польшчы сама была сведкай таго, як, зрабіўшы вымушаную змену ў парадку выступленняў, арганізатары перапрашалі за гэта безліч разоў: голас з мікрафона паведаміў пра гэта і перад канцэртамі, і ў пачатку другога аддзялення, дзе два творы памяншаліся месцамі, і непасрэдна перад кожным з “пазачарговых” выкананняў.

Нашы слухачы, наадварот, спрактыкаваны на так званых лекцыях-канцэртах. Але і ў гэтым трэба ведаць меру. На адным з канцэртаў тытулаваны маэстра, адпусціўшы са сцэны музыказнаўцу, пачаў сам дзяліцца і сваімі эстэтычнымі прыярытэтамі (маўляў, нам не хапае мелодычных твораў, што ўзнімалі

нават іх нармальнаму ўспрыняццю: стаміліся нават самыя спрактыкаваныя прафесіяналы, не кажучы пра аматараў і тых, хто ўвогуле, можа, трапіў на бясплатны канцэрт выпадкова, “за кампанію”, “каб інтэр’ер паглядзець” і г.д. Так што формы падачы яшчэ трэба ўдасканальваць ды ўдасканальваць.

На малюнку і “ўнутры”

Што ж да ўласна музыкі, дык асабліваю ўвагу, безумоўна, прыцягнулі прэм’еры, а таксама прынцыпова іншыя інтэрпрэтацыі ўжо вядомых твораў. У некаторых з іх пра “абгортку” задумаліся самі кампазітары. Той жа Уладзімір Кур’ян, схільны да інструментальнага тэатра, уявіў скрыпку, вялянчэль і цымбалы ў якасці тройкі-калясніцы з паганятым-ударнікам (“Калясніца Дыяніса”). Сцэнічныя строі і элементы сцэнаграфіі спатрэбіліся яму і ў іранічным “Перапісе насельніцтва” для брас-квінтэта і ударных.

Пра нечаканую форму падачы і прыёмы інструментальнага тэатра задумаліся і выканаўцы. Цымбалістка Вераніка Прудзед і ударнік Міхаіл Канстанцінаў для выканання сюіты “Судоку” Галіны Гарэлавай паклапаціліся пра японскія кімано. Піяністка, на тхнёна, з запалам выконваючы “Графіці” таго ж аўтара, апранула не звыклы “чорны ніз — белы верх”, а стыльную кароткую сукенку з малюнкам фартэпійных клавішаў. Падобныя “парушэнні” строгага акадэмізму, зробленыя з фантазіяй і густам, толькі ўпрыгожылі такую ж, падкрэсліваючы, крэатыўную музыку...

Працяг аналізу музычных праграм беларускіх кампазітараў чытайце на старонцы 6.

Трэба абмеркаваць!

Ці прасунуць фестывалі айчынную музыку?

Існуе пэўная колькасць спосабаў прыцягнення грамадскай увагі да музычнай творчасці сучасных выканаўцаў: міжнародныя форумы, музычныя рынкі, шокейс-фестывалі. На адным з апошніх — Tallin Music Week, найбуйнейшым ва Усходняй Еўропе, — ад нашай краіны ўпершыню выступяць адрозныя тры калектывы: рок-гурты “Пятля часу”, “Super Besse” і фольк-гурт “Ветах”. Дык ці мае гэтыя айчынныя выканаўцы ўдзел у падобных форумах? Ці можа гэта быць эфектыўным для прасоўвання айчыннай музычнай культуры ў замежную прастору? Ці могуць не вядомыя калектывы з раёнаў і абласцей быць адабраны для ўдзелу?

Занатавала Вольга НАВИЦКАЯ

— Мы едем на Tallin Music Week упершыню, таму пра эфектыўнасць можна будзе казаць павяртанні. Для ўдзельнікаў, зразумела, фестывальныя імпрэзы — гэта найперш магчымасць прэзентаваць сябе і сваю краіну ды адначасова наладзіць новыя сувязі. Таму прадстаўнікі мастацтва і музыкі заўсёды імкнуцца прысутнічаць на міжнародных фестывалах і падыходзяць да гэтага з адпаведнай патрыятычнасцю.

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ,
лідар пост-фольк-гурта “Ветах”,
загадчык кафедры этналогіі
і фальклору Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта
культуры і мастацтваў:

Летась мы былі ў Эстоніі на фестывалі “Slaavi valgis”, дзе даведаліся пра Tallin Music Week. Далі туды заяўку — і былі запрошаны. Лічу, што для “Ветаху” такі досвед павінен быць вельмі дарэчы. Асабліва калі ўзгадваць каранёвую музыку беларусаў: яе нават у нашай краіне мала ведаюць, не кажучы пра замежжа...

Галоўнае для адбору — якасць матэрыялу. Напрыклад, існуюць напрамкі, той жа блюз або фольк, дзе можна амаль аўтаматычна дасягнуць узроўню, калі займацца гэтым сур’ёзна, бо такая музыка распрацавана стагоддзямі. Мяркую, што гук, заснаваны на пераемнасці мастацкай традыцыі, прываблівае слухача больш. Фольк — гэта ўжо сусветна прызнаная нематэрыяльная культурная спадчына, якая, несумненна, мае мастацкую каштоўнасць. А вось тым, хто займаецца сучаснай музыкай, яшчэ трэба давесці, што іх творчасць нясе мастацкую каштоўнасць, а гэта даволі складана. Адрозныя чуваць: ці можа тое, што грае артыст, стаць унёскам у культуру, ці не...

— Лічу, што сэнс ва ўдзеле, безумоўна, ёсць. Вядома, шокейс-фестывалі праводзяцца для таго, каб на іх з’яжджалася максімальная колькасць арганізатараў форуму, канцэртаў, прадзюсараў, выдаўцоў лэйблаў ды іншых. Фэст дае магчымасць ім праслухоўваць малавядомыя групы ў вялікай колькасці і адбіраць для работы тых, хто адпавядае патрабаванням. Карацей, шокейс-фэст — гэта спецыялізаванае мерапрыемства для прасоўвання малавядомых выканаўцаў.

Аляксандр БАГДАНАЎ,
дырэктар гурта “Сярэбранае
вяселле”, генеральны дырэктар
канцэртнага агенцтва
і рэкард-лэйбла, прадзюсар:

Запрашэнне да ўдзелу — гэта прыкмета таго, што цябе ўжо заўважылі. Таму што, наколькі мне вядома, на тым жа Tallin Music Week досыць сур’ёзная сістэма адбору. Сёлета на ўдзел у форуме было пададзена звыш пяцідзiesiąці заявак з Беларусі, а прыняты — толькі тры. Да прыкладу, гурт “Сярэбранае вяселле” адбор не прайшоў.

Па вялікім рахунку, вядомасць вялікай ролі не адыгрывае. Калі калектыву выконвае добрую музыку, арыгінальную, здольную зацікавіць вялікую колькасць слухачоў, — гэта павінна стаць пропускам на любы фестываль. Усе гэтыя форумы адкрыты для ўдзелу: туды можна трапіць, ствараючы якасны матэрыял і маючы настойлівасць, каб шукаць, заяўляць, чакаць ды спрабаваць ізноў...

Што каментуюць чытачы?

“Апякунскія саветы ва ўстановах культуры: патрэбны ці не?”

№ 5

Е.Рыбчинская: “Часам бізнесу хочацца дапамагчы. Саюз паміж бізнесам і культурай — гэта не змова, а — узаемаразуменне і жаданне рабіць адну справу ў краіне. Нельга падмяняць паняцці ў культурных працэсах, і апякунскі савет — гэта не “Дайце грошай!”...”

“Traukamurauka” спрэчная...”

№ 4

Lolala Lola: “Піяр ён і ёсць піяр, і не важна, якім бокам”.

Valeria Volodjko: “Я — за канцэрты ў самай глыбінцы!!! Гэта будучы 100-працэнтны ўражанні для ўсіх... Там увогуле нічога не адбываецца”.

Veranika Kruhlova: “Гэта будучы самыя сумленныя канцэрты! :) Спадзяюся, хто-небудзь пачуе і дапаможа нам арганізаваць тур па глыбінцы!”

Andrey Ezerin: “А ў мяне ёсць ідэя па канцэпту тура! Калі Вераніка зацікавіцца”.

Igor Gorbachevskiy: “Асабіста маю меркаванне, з нагоды гэтай прэміі... Сёння прынята праз тэлевізар даваць людзям нешта, пазбаўленае вітамінаў і не прызначанае стаць спажывай для розуму. Напэўна, так больш зручна... І калі мне выпадае магчымасць разбавіць гэты “кісель” чымсьці свежым, неадназначным, часам нават правакацыйным, я заўсёды ўспамінаю спажываць таго масавага тэлепрадукту, і мне хочацца разварушыць іх, прымусіць успомніць, што яны могуць думаць, перажываць, а не толькі перажываць... І замест таго, каб з надзвычайным тварам адстойваць сваё права на ўяўную элітарнасць, я пайду і спяю песню!!! Гэта ў разы больш!!! P.S. Гэта, дарэчы, не толькі маю меркаванне, — я думаю, гэта меркаванне “Kriwi”.

Inga Tarasevich-Dzemidovitch: “Падтрымліваю ідэю канцэртаў па глыбінцы!”

Alexey Mihaylov: “Мне здаецца смешным папракаць “Kriwi” ў папсовасці, выкарыстоўваючы як аргумент тое, што гэта мас-культура і там мала чаго добрага ёсць... І хай будзе добрае!!! І Вераніка з “Kriwi” прыўнясуць тое, што столькі гадоў яны збіралі, любілі і любяць (народныя песні і творчасць). І я рады, што ёсць тыя, хто і без узнагарод гэта робіць з сапраўднай любоўю да этнікі. Я “Kriwi” слухаў яшчэ на касетах напрыканцы 1990-х, там было што праслухаць.)) Таму проста рады, што хлопцы жывуць у Еўропе ды ідзе абмен культурамі і традыцыямі... А ўзнагароды... Дык гэта ж ужо колькі гадоў яны спяваюць!.. Думаю, беларуская этнакультура ад гэтага толькі ўзбагаціцца...”

Pavel Emelynenko: “Прыязджайце да нас у глыбінку! Хочацца пачуць “Kriwi” ў Вялікім Запруддзі!!!

Veranika Kruhlova: “З задавальненнем! Чароўныя мясціны!!! Вялікае або Малое, Верхняе або Ніжняе — усюды цікава!”

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце “Культура” звяртайцеся

па тэлефоне +375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41
альбо на электронны адрас
kultura@tut.by!

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы! Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара.
Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце** на facebook.com/kimpressby альбо vk.com/kimpressby!

Дзяжурны па нумары

Незадаволены аўтар. Публіка — таксама?

Ілья СВІРЫН,
рэдактар аддзела
газеты "Культура"

Скульптура Паўла Вайніцкага "Дарога ў будучыню" ў мінскім парку Перамогі і мемарыяльны знак, створаны Максімам Петрулём на месцы дома, дзе нарадзіўся яго цёзка — паэт Багдановіч, пакуль яшчэ не адкрыты і нават не завершаны. Тым не менш, зацікаўленая публіка ўжо ахвотна іх абмяркоўвае. Што вытлумачальна: ці не ўпершыню надзвычай сур'ёзныя тэмы былі адлюстраваны праз творы, несумненна прыналежаць да contemporary art.

На паверку тыя два аб'екты нічым паміж сабой не звязаны: розныя аўтары, розныя заказыкі... Хіба толькі — ствараліся яны амаль сінхронна. Але менавіта з гэтай прычыны можна задацца пытаннем: а раптам гэта тэндэнцыя? Ёсць, дарэчы, і яшчэ адна рыса, якая іх аб'ядноўвае: у абодвух выпадках аўтары не былі задаволены ўвасабленнем сваёй задумкі. І тут таксама прасочваецца пэўная тэндэнцыя...

Пра патрэбу абнаўлення выяўленчых сродкаў беларускага манументальнага мастацтва гавораць даўно і многія. Маўляў, у плане эстэтыкі мы захраслі ў старым добрым сацрэалізме, хаця на двары ўжо зусім іншая эпоха. Думка зусім не бясспрэчная, аднак з'яўленне на мінскіх вуліцах тых твораў, якія не маглі на іх з'явіцца раней за XXI стагоддзе, здаецца, павінна толькі радаваць. І тым не менш, заўсёдна і інтэрнэт-форумаў ды сацыяльных сетак пакідаюць пераважна крытычныя водгукі.

У чым тут прычына? У мастацкім узроўні саміх работ або ў непрызвычаенасці публікі да рваных ліній і паржаўленага металу? Абгрунтаваны адказ на гэтае пытанне пакуль цяжка сфармуляваць, але асабіста я схіляюся ўсё ж да другога варыянта.

Сімптаматычна і тое, што многіх збянтэжылі нават не самі работы, але менавіта гэтае нязвыклае спалучэнне: сучаснае мастацтва і сур'ёзная тэматыка. Нязвыклае яно, адзначым, менавіта для нас. І тут варта прывесці прыклад манументальнага твора, які, думаецца, глыбока ўразіў не толькі мяне.

У 2005 годзе ў цэнтры Берліна быў адкрыты мемарыял памяці забітых яўрэяў Еўропы. Пра сур'ёзнасць і трагічнасць тэмы, пра сувязь яе з месцам нават не трэба нагадваць. Таму і падыход да гэтага помніка быў надзвычай грунтоўны. Ад узнікнення ідэі да яе рэалізацыі прайшло безмалапа 20 гадоў і два конкурсы, на якія пададзены сотні заявак з усяго свету. Праект зацвярджаўся на самым высокім узроўні: галасаваннем дэпутатаў Бундэстагу. І што ж у выніку атрымалася?

Пра патрэбу абнаўлення выяўленчых сродкаў беларускага манументальнага мастацтва гавораць даўно і многія. Маўляў, у плане эстэтыкі мы захраслі ў старым добрым сацрэалізме. Думка зусім не бясспрэчная, аднак з'яўленне на мінскіх вуліцах тых твораў, здаецца, павінна радаваць. Тым не менш, заўсёдна і інтэрнэт-форумаў ды сацыяльных сетак пакідаюць пераважна крытычныя водгукі.

Плошча ў 19 тысяч квадратных метраў запоўнена аднатыпнымі бетоннымі стэламі рознай вышыні, якія ўтвараюць бясконцыя роўныя шэрагі. І ўсё! Аўтар ідэі, вядомы амерыканскі архітэктар Пітэр Айзенман, казаў, што натхненнем для яго паслужыў рэальны жыццёвы выпадак: неяк у дзяцінстве ён заблукаў у лесе ды нацярапеўся страху. Здавалася б, пры чым тут Халакост? Турыст трапляе ў гэты бетонны лес "без задняй думкі", ды яшчэ, можа, і з саркастычнай усмешкай. Ён прыехаў на экскурсію, ён нязмушана шапацуюць з сябрамі, у яго шмат прыемных планаў на гэты вечар... Спяраша пліты даходзяць яму толькі да пояса, але спакваля яны становяцца ўсё вышэйшымі і мала-памалу закрываюць увесь спазор. З усіх бакоў — адны толькі шэрыя пліты, нават неба амаль не відаць. Сябры некуды згубліліся, хоць ты крычы "Ау!". І тады рэцыпіент сапраўды адчувае вусціш.

Як выявілася, абстрактны твор, не забяспечаны адназначнай інтэрпрэтацыяй, здатны даносіць сваю ідэю вельмі пераканаўча і непасрэдна, ледзь не на фізіялагічным узроўні. Цяжка сказаць, ці змаглі б нейкія канкрэтныя вобразы настолькі эфектыўна справіцца з гэтай задачай. Асабліва калі ўлічыць, што помнік разлічаны перадусім на тых гледачоў, якія ведаюць пра Халакост выключна з урокаў гісторыі (калі, вядома, іх не "сачкуюць"), што генетычная памяць мае схільнасць з часам слабець, што свядомасць сучаснага пакалення перанасычана рознай "эфектнай" візуальнай інфармацыяй, і "дастукацца" да яго нага сэрца з яе дапамогай стала куды складаней.

Сапраўды, тут важны і яшчэ адзін аспект. Скульптары XXI стагоддзя ўвасабляюць у сваіх манументальных творах не толькі ўласнае разуменне мастацтва, але і той ракурс успрыяцця "вялікіх тэм", які ўласцівы непасрэдна іх генерацыі беларусаў. Можа, менавіта гэта зробіць іх работы больш зразумелымі для новых пакаленняў гледачоў?..

K

Тэму сучаснай манументальнай пластыкі, стаўлення да яе грамадскасці і прычын некарэктнага мантажу мы працягнем у адным з бліжэйшых нумароў "К".

Ліст у рэдакцыю

Сёння прапануем вашай увазе тры пазіцыі адносна папулярнага народнага танца. Першым меркаваннем падзяліўся наш чытач. Два другія — ад журналістаў нашай рэдакцыі. А якой бачыцца вам, шануюны чытачы, будучыня беларускай нацыянальнай харэаграфіі? Чакаем лістоў!

У апошнія стагоддзі паўтара адбыліся змены, у выніку чаго на месца культуры традыцыйнай прыйшла сучасная гарадская. Ці азначае гэта, што традыцыйная культурная спадчына будзе цалкам страчана? Гэта турбавала мяне даўно, што, відаць, і абумовіла тыя змены, якія адбыліся ў маім жыцці літаральна цягам апошняга года.

Танцораў народных танцаў нярэдка можна пабачыць на рознастайных мерапрыемствах. Адным з найбольш значных падобных мерапрыемстваў, арганізаваных цягам апошніх некалькіх месяцаў, быў конкурс "Мяцеліца", які адбыўся ў Мінску 14 снежня. У ім давялося паўдзельнічаць і мне. Лішне казаць, што для мяне гэта быў неацэнны вопыт, бо ў той дзень у сталічны Палац мастацтва прадманстраваць сваё майстэрства з'ехаліся пары з розных рэгіёнаў Беларусі.

І ўсё ж — моладзь!

Неспадзявана для маіх сваякоў, сяброў, знаёмых і, пэўна, нават для самога сябе я заняўся народнымі танцамі. Канешне ж, дзесьці ў душы я заўжды хацеў чагосьці падобнага, але да сваіх першых рэпетыцый я быў чалавекам далёкім ад харэаграфіі і слаба ўяўляў сябе ў амплуа танцора. Аднак цягам часу лішні раз пацвердзілася: калі тая або іншая справа сапраўды чалавеку блізкая, то адсутнасць навыкаў ды ўменняў, нейкай папярэдняй падрыхтоўкі не з'яўляецца непераадольнай перашкодай. Напачатку мяне нават апаноўваў адчай, і беларускі народны танец здаваўся мне неспасціжым мастацтвам. Але паступова, крок за крокам, з'яўлялася пачуццё рытму, і штораз усё лягчэй і лягчэй даваліся рухі. У выніку зараз я ўжо магу сказаць, што ўмею танчыць, хаця, безумоўна, яшчэ ёсць што ўдасканальваць і да чаго імкнуцца.

Заняткі традыцыйным танцам дазволілі мне адчуць сябе не проста жыхаром асобнай краіны Еўропы, але і, у пэўнай ступені, — носьбітам мясцовай культуры, што надзвычай важна, бо калі ў чалавека няма пачуцця павязі са сваёй зямлёй, то ён становіцца як сірата, для якога не існуе бацькоўскага дому.

Безліч станоўчых успамінаў пачынаюць і Міжнародны фальклорны фестываль "Skamba, skamba kancliai", які штогод ладзіцца ў Вільнюсе ў другой палове мая. Падобныя фестывалі ёсць і ў Беларусі, але, на жаль, на дадзены момант ім бракуе адэкватнага інфармацыйнага забяспечвання, таму пра іх ведае адносна невялікая колькасць людзей. Гэта, напрыклад, датычыцца фестывалю "Берагіня".

Танчыць — гэта не проста натуральны стан чалавека, раўназначны формуле "Рух ёсць жыццё". Танчыць — значыць любіць, кахаць, адчуваць, лунаць. Дык што мы танчым? І што танцююць іншыя?..

Надзея БУНЦЭВІЧ

Іспанія. Узлесак непадалёк ад уваспетаў у мастацтве Севільі. Маладзёжная кампанія з шашлыкамі і гітарай. Пад'елі і — танчаць. Пад гукі фламенка. Ну проста мізансцена з оперы Ж.Бізе "Кармэн"! Але перад

дык хто ўсе гэтыя людзі, якія захапляюцца традыцыйным мастацтвам у цэлым і танцамі ў прыватнасці? Згодна з маімі назіраннямі, заняты традыцыйнымі беларускімі танцамі аб'ядноўваюць людзей розных узростаў, светапоглядаў, характараў, прафесій. Сярод танцораў ёсць архітэктары, урачы, настаўнікі, спецыялісты ў галіне інфармацыйных тэхналогій і г. д. Час ад часу на рэпетыцыях можна напаткаць і межных грамадзян. Так, на маёй памяці была дзяўчына са Швейцарыі і дзяўчына з Кітая.

...Калі мы з гуртом "GUDA" ездзілі на згаданы літоўскі фестываль, я разгаварыўся з танцорам з Англіі. Яны скардзіліся на тое, што ў іхняй краіне сярод моладзі традыцыйныя танцы не карыстаюцца асаблівай папулярнасцю. І сапраўды: іх танцавальны гурт складаўся пераважна з людзей сталага ўзросту. Таму, канешне ж, іх уразіла такая вялікая колькасць маладых твараў у беларускай дэлегацыі. Гэта было ці не першае, на што яны звярнулі ўвагу пад час нашага знаёмства, і нездарма: найважнейшым фактарам далейшага існавання традыцыі з'яўляецца актыўны ўдзел моладзі, і так паўсюль, у тым ліку ў нас, у Беларусі.

Зміцер ГУД, удзельнік школы традыцыйнага мастацтва гурта "GUDA" Мінск

намі не падрыхтаваныя артысты, а простыя людзі — яны так адпачываюць. Да старэйшых далучаюцца зусім маленькія, пераймаючы складаныя, здавалася б, рухі.

Узгадаю і дыскатэку ў маладзёжным летніку побач з Клайпедай. Нашы дзяўчаты вярнуліся ад-

Скажы мне, што ты

туль імгненна: "Фі, там літоўскія танцы! Ды ў нас яшчэ ў карагод запрашалі". Дарэчы, палякі — далучыліся, і ўсім было весела. Ці не ў гэтых "далучэннях" — сакрэт міжнароднага прызнання многіх народных танцаў?

Ніхто не аспрэчвае прыцягальнасці таго ж танга, не кажучы пра

Вяртаючыся да надрукаванага

Публікацыя ў "К" артыкула этнахарэографа і заснавальніка фестывалю "Берагіня" Міколы Козенкі выклікала немалы рэзананс сярод нашых чытачоў, якія занепакоены далейшым лёсам гэтага ўнікальнага этнапраекта. Сёння мы публікуем іхнія лісты.

Не кіч, а сапраўдны фальклор...

Я быў удзельнікам многіх фестываляў у розных дзяржавах. Радавала вока разнастайнасць культур, што прадстаўлялі аўтэнтныя фальклор пэўнага рэгіёна краіны-ўдзельніцы... Але варта было паглядзець на прадстаўнікоў Расійскай Федэрацыі ці нашай краіны, каб мне, прафесійнаму харэографу, стала зразумела, што фальклорам тут і не пахне.

У асноўным гэта былі стылізаваныя ці аўтарскія работы, што абапіраліся (дый тое далёка не заўжды) на народную творчасць. Заходні ж глядач прымаў такія танцы за сапраўдныя ўзоры народнай фантазіі.

Дык вось, "Берагіня" якраз з'яўляецца тым зорам папулярнага і непаданнага этнічнага культуры беларусаў, які можа — і павінен! — быць шырока прадстаўлены на міжнародным узроўні. Замест выканаўцаў, якія дэманструюць за мяжой псеўданародную беларускую

Пішуць вам бацькі ўдзельнікам дзіцячага фальклорнага гурта "Крыніца" і ўзорнага ансамбля танца "Верасок" Капаткевіцкага гарадскога дома культуры Петрыкаўскага раёна Гомельскай вобласці. Вось ужо шмат гадоў у г.п. Акцябрскі праходзіць Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва "Берагіня". Зараз вельмі складаны час, але тое, што ўжо зроблена, павінна жыць. Дык ці абдузнецца сёлета "Берагіня"?

У наш час грамадства працягвае цікавацца да нацыянальнай гісторыі, фальклору традыцыйных абрадаў, народных танцаў. Ідзе працэс абуджэння гістарычнай памяці, ад-

Масток пакуль існуе...

раджэння народных традыцый.

Далучэнне дзяцей і моладзі да багаццяў традыцыйнай духоўнай культуры аказвае станоўчы ўплыў на фарміраванне нацыянальнай і патрыятычнай свядомасці. Нашы дзеці вывучаюць побытавыя танцы, якія танчылі нашы бабулі, спяваюць песні, займаюцца лозапляценнем, ткацтвам, вышываннем, вучацца рабіць выцінанку, граюць на гармоніку, вывучаюць гісторыю свайго краю: даследуюць легенды, быліны, паданні, казкі, песні сваёй мясцовасці. З цікавасцю вывучаюць і прымаюць удзел у тэатралізаваных святах і абрадах "Тройца", "Стрэчанне", "Масленка", "Вялікдзень", "Каляды", "Зажынкі", "Дажынкі".

Увесь свой вольны час аддаюць

любімай справе. Вось ужо шмат гадоў удзельнікі гуртоў "Крыніца" і "Верасок" прымаюць удзел у Рэспубліканскім фестывалі фальклорнага мастацтва "Берагіня", дзе нашы дзеці дэманструюць сваё майстэрства. Нам, бацькам, вельмі прыемна, што яны далучаюцца да беларускага нацыянальнага мастацтва, знаёмяцца з удзельнікамі з іншых абласцей рэспублікі, пераймаюць іхні вопыт, паказваюць майстэрства.

Сучаснасць — гэта толькі "масток" паміж мінулым і будучыняй. Але ад таго, якім будзе гэты "масток", залежыць наша жыццё і жыццё нашай Радзімы.

З павагай — бацькі: П.В. Малчанова, Г.Ф. Коржык, Е.Н. Еўдакімава, В.В. Грыневіч, Н.М. Калініна

Лісты з рэдакцыі

Колькі гадоў таму жонка ў свой дзень нараджэння прапанавала замест святочнай вячэры адзначыць яго наведаннем школы танцаў. Яна загадзя вылічыла ў Сеціве студыю, якая знаходзіцца адносна блізка ад нашага дома, і высветліла, што першы занятак — бясплатны. Такім чынам, калі не спадабаецца, мы нічога не губляем. Мне тая прапанова прыйшлася даспадобы, бо мы паміж сабой даўно гаварылі, што някяпска было б паспрабаваць сябе ў танцах лаціна: сальса, бачата, танга.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Чаму застаюся фанатам лаціна?

Хоць методыка навучання танцам у студыі падалася мне недасканалай і для нас з жонкай, людзей немалых, не надта зручнай, хадзілі мы туды цягам некалькіх месяцаў па два разы на тыдзень. І яшчэ, каб не забыць урокі, паўтаралі практыкаванні па сальсе і бачата дома. Потым у занятках давалася зрабіць

вальс. Але ж беларускія танцы — не менш цікавыя і адметныя! У шляхецкіх “ліцвінскіх” (апошнім тэрмінам сёння вызначаюць усю тую культуру нашага і суседніх народаў, што ідзе ад часоў Вялікага Княства Літоўскага) — своеасаблівая, выкладзеная на пластыч-

танчыш...

най мове “энцыклапедыя добрых манер”: пастава, пастаноўка галавы і рук, сама “мелодыя” руху. У народных скоках — шмат такіх, дзе трэба рухацца па крузе, увесь час змяняючы партнёраў. Па былых часах, гэта быў ледзь не адзіны спосаб пазнаёміцца “бліжэй” і праз дотык-позірк-усмеш-

вялікі перапынак, за час якога ўсё, чаму навучыліся ў гэтай студыі, здаецца, забылася. Аднак не: калі мы зноў аднавілі заняткі (праўда, у другой студыі — са спецыялізацыяй на танга), высветлілася, што той досвед не згубіўся...

Нягледзячы на сціплыя дасягненні, я лічу час і немалыя грошы, аддадзеныя на практыкаванні, не змарнаванымі. Па-першае, гэта магчымасць на пэўны час “адключыцца” ад побытавых або іншых праблем (такі спосаб падаецца мне больш эфектыўным і цывілізаваным, чым актыўная рэалізацыя тэзы “In vino veritas”). Па-другое, для мяне гэта магчымасць лепш зразумець культуру, да якой я, колькі сябе памятаю, заўжды ставіўся з цікавасцю і павагай. У маёй свядомасці танга, румба, сальса існуюць разам з “муралямі” Сікейраса і Ароска, архітэк-

турай Німейера, вершамі Неруды, прозай Маркеса...

Хоць ніхто ўвогуле не абявязаны тлумачыць свае густы, абгрунтаваць, чаму яму нешта падабаецца ці не, карэспандэнцыя Зміцера Гуды справакавала ў мяне пытанне да самога сябе: чаму частку свайго вольнага часу я аддаю танга, а не,

ку знайсці менавіта сваю палову. Чым не “правобраз” сацыяльных сетак ды іншых спосабаў “размовы на адлегласці”? Такі танец — папраўдзе яднае! Тым больш, што рухі ў многіх народных скоках зусім не складаныя, прыдатныя для людзей усіх узростаў. Дыскатка ж у яе цяперашнім выглядзе — наадварот, часта раз’ядноўвае. І не толькі моладзь з бацькамі. Бо там кожны танчыць — быццам сам па сабе (у лепшым выпадку — у шчыльным сяброўскім коле).

Але каб “танчыць сваё” стала для нас такім жа натуральным працэсам, як гэта можна назіраць у еўрапейскіх суседзях, трэба гэтаму “свайму” для пачатку хаця

скажам, падэспані ці “Крыжачку”? Пытанне гэтае з таго ж шэрагу, што і “Чаму я карыстаюся дзвюма мовамі, а не адной толькі беларускай?”. Адказваю: так мне зручней, бо я жыву ў рэальным гарадскім асяроддзі. А быць спрактыкаваным хоць у нейкім “міжнародным” танцы — зручна.

Я не збіраюся выступаць на фестывалях традыцыйнага мастацтва — мне проста хочацца ўмець прыгожа рухацца пад музыку, упэўнена пачуваць сябе на звычайнай танцавальнай пляцоўцы, дзе гучыць звычайная танцавальная музыка. Беларуская ж народная музыка гучыць на танцпляцоўках рэдка...

Застаючыся фанатам лаціна, я, аднак, хацеў бы, каб традыцыйнае мастацтва маёй краіны набыло такі ж сусветны розгалас, як музычная і танцавальная культура Лацінскай

Амерыкі. Але каб такое адбылося, да мадэрнізацыі беларускай народнай харэаграфіі мусіць спрычыніцца асоба ўзроўню Уладзіміра Мулявіна. Здолеў жа геніяльны Пясняр надаць новае гучанне старой беларускай песні! Дык чаму гэта немагчыма ў беларускіх танцах?..

б навучыцца. Ужо на ўзроўні дзіцячага садка! Для гэтага, на мой погляд, наўрад ці трэба чакаць “харэаграфічнага Мулявіна”. Тым больш, што ён, па сутнасці, ёсць (зірніце на тых жа “Харошак” на чале з Валянцінай Гаявой). Так што не хапае хіба першага кроку. Бо той, хто яго зрабіў, пра гэта не шкадуе. І моладзі, якая прагне далучыцца да “Лявоніхі”, становіцца ўсё больш. Іншая справа — дзе яе можна патанчыць, акрамя спецыялізаваных мерапрыемстваў? У тым і праблема: нацыянальнае для нас пакуль — не побыт, не звыкляя рэчаіснасць, а ўсё тая ж птушка-мара. Хаця, здавалася б, усё павінна быць наадварот.

Чакае “Берагіню”?

культуру, у міжнародных фэстах павінны ўдзельнічаць творчыя калектывы, здольныя перадаць жывую аўтэнтычную народную традыцыю. А такімі могуць быць усе лепшыя ўдзельнікі “Берагіні”.

Аўтар гэтага фэсту — вядомы беларускі этнахарэограф Мікола Козенка. Прапанаваная ім фестывальная канцэпцыя на першы погляд простая, але менавіта таму і ўнікальная, бо ўдзельнікі адначасова танцуюць, спяваюць, граюць на розных інструментах, плятуць паясы, дэкламуюць... Ну а конкурс на лепшую танцавальную пару — самая выключная дзеля, якую я калі-небудзь бачыў.

На жаль, цяперашняя моладзь многага не ведае ні пра беларускую культуру, ні пра векавыя звычай і абрады.

Я не кажу ўжо пра побытавыя танцы “на 33 калены”: такія назвы, як “Крыжачок”, “Юрчка”, “Мяцеліца”, “Таўкачыкі”, для сучасных дзяўчат і хлопчыкаў — нібы кітайская грамата. Ды што там казаць: звычайная “Полька-весялуха” іх нагам непадуладная! А ў танцах жа, між іншым, фарміруецца фігура, развіваецца пластыка цела, умацоўваецца пачуццё сяброўскага пляча, калектывізму, адзінства і агульнай адказнасці.

Незвычайна пашчасціла тым, хто прымае ўдзел у штогадовым Рэспубліканскім фестывалі фальклорнага мастацтва “Берагіня”. Гэта

сёння фармулюецца нацыянальная ідэя, што з’яднае беларусаў. У “Берагіні” яна закладзена. Гэта — любоў да Айчыны, патрыятызм, гонар за краіну. Бяда наша ў тым, што такія праекты практычна не падтрымліваюцца дзяржавай. Кепская эстрада захапіла нас цалкам. І жудасна, калі маленькія выканаўцы паслухмяна робяць тое, што іх прымушаюць рабіць дзядзі і цёці. Гэтага на “Берагіні” няма. Тут шануецца не кіч, а — фальклор, што дастаўся нам ад бабуль і дзядуль.

Мікалай ДУДЧАНКА, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь

На 33 калены — анікога...

ўнікальнае свята — адзінае ў краіне, дзе разам з дарослымі танчаць ды спяваюць дзеці і падлеткі. Тут сканцэнтраваны і народны патрыятызм, і багатая скарбніца талентаў, і жанры духоўнай ды матэрыяльнай спадчыны, і пераемнасць пакаленняў... Яшчэ гэтае свята ўнікальнае тым, што тут можна пазнаёміцца ды ацаніць каларыт традыцыйнай культуры іншых краін: Украіны, Расіі, Літвы, Латвіі... А тое дазваляе ўмацаваць і асабістыя зносіны беларусаў з сябрамі за мяжой, дае магчымасць паглядзець на абшар таварыскіх сувязей, шматтранных творчых кірункаў, аўтэнтычнага шматгалосся.

Асабліва гэта датычыцца дзяцей, бо ім жа захоўваць і перад-

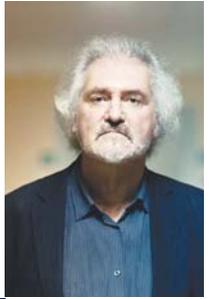
аваць па генетычным ланцужку любоў да Бацькаўшчыны, да беларускай мовы. Я шчыра зайздросчу кожнаму, хто мае дачыненне да такога важнага і каштоўнага мерапрыемства, бо на чачэрскай зямлі ў свой час таксама праходзіў Фэстываль народнага танца “Беларуская полька”. У агульным карагодзе кружылі ўсе — ад малога да старога. Як у людзей свяціліся вочы, як гарэла ўнутры, як трапятала сэрца! Таму ўпэўнена кажу: “Берагіні” — добрага шляху па любой зямельцы ў кожную хату, да кожнага стала, у сэрца і душу кожнага беларуса!..

Валянціна ПРАНКЕВІЧ Чачэрск

На маю думку...

Глабалізацыя і... наш стыль

Ігар ВУГЛІК, культуролаг, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

З пачаткам працэсаў глабалізацыі свет культуры атрымаў новы стымул для пошуку этнакультурнага імунадэфіцыту. Побач з пазітыўнымі рысамі — распаўсюджваннем масавага прадукту — глабалізацыя нясе пагрозу нівеліроўкі нацыянальных культурных асаблівасцей. Таму супраць яе змагаюцца праз узмацненне моўнай палітыкі (згадаем барацьбу ў Францыі супраць англійскай мовы), падтрымкай этнічных аўтэнтычных культурных асаблівасцей — ад побытавых звычайу да вытворчасці ежы і напояў.

У Беларусі сітуацыя з гэтым складаная, найперш, у сферы прадметаў першай неабходнасці: ежы, адзення, жылля. Масавая ежа Беларусі стварае добрую рэкламу італьянскай (піца), амерыканскай (гамбургеры), японскай (сушы), усходняй (чабурэкі), фінскай (пельмені) традыцыям. Зразумела, гэта сусветная мода, але не ў такіх жа памерах! Знайсці ў Мінску кучоцка традыцыйнай (народнай) кухні, не кажучы пра шляхецкую, досыць складана. У Амстэрдаме ў любой кавярні вы знойдзеце бульбу фры з рабрынкамі, меню парызскіх кафэ заснавана ў асноўным на французскай кулінарыі, у Кіеве перавага ў масавай ежы надаецца мясцовым стравам, не кажучы пра Львоў ды Ужгарад, дзе традыцыйная ўкраінская кухня ўзведзена ў культ. Асобна стаіць Берлін, аднак нямецкія каўбаскі знайсці там не так складана. Замена піцы ды іншай замежнай вынаходкі на тыя ж дранікі, калдуны, верашчаку і шэраг адметных беларускіх страў — справа нескладаная. Патрэбны мэтанакіраванасць і разуменне неабходнасці. Тое ж тычыцца і напояў. Са старажытнасці беларусы (шляхта і гараджане) ужывалі шмат піва, і таму сорамна, што гэты напой у нас мала нагадвае той, які ўжываюць у Германіі, Чэхіі і нават ва Украіне. Пра мед-авуху з коштані на яе і казаць няма чаго. Асноўны напой шляхты і гараджан складалі замежныя ці мясцовыя віны — магчыма, трэба аднавіць вытворчасць марозаўстойлівых гатункаў вінаграду накшталт “Ізабелы”. Культура піцця шляхты (бо сяляне мелі права вырабляць моцныя напоі, піва толькі на святы і падзеі сямейнага кшталту) уключала вялікую колькасць настоек, налівак.

Існуюць праблемы і са стылем адзення. У нас не прыжыўся інтэрнацыянальны стыль Берліна, Варшавы, Парыжа, Амстэрдама, які сумяшчае лёгкі спартыўны вобраз адзення з элементамі індывідуальнай адметнасці. На вуліцах цэнтра Мінска можна сустрэць маладых дзяўчат, апранутых у стылістыцы саракагадовых жанчын — у каштоўныя строі, з залатымі ўпрыгожаннямі, маладых хлопцаў на дарагіх матацыклах ды машынах. Вопратку, якую можна пабачыць у модных салонах “Како Шанэль” у Парыжы, носяць як будзённую. У гэтым сэнсе мадыфікацыі традыцыйных брыля, капара (чапца з доўгімі вушамі), андарака, кунтуша падаюцца цікавымі, толькі хто іх будзе вырабляць: народныя майстры ці фабрыкі?

Асобную ўвагу хочацца надаць тэлебачанню, якое транслію пераважна прадукты масавай культуры. Складаецца ўражанне, што яго мэта — папулярызацыя праблемнай, з пункта гледжання якасці, масавай культуры — серыялаў з іх часцяком неахайнымі персанажамі, чыя лексіка ўжо сама па сабе выклікае сумненні ў “гатунку” фільма.

Асобную ўвагу хочацца надаць айчыннаму тэлебачанню, якое, за выключэннем хіба аднаго канала, (транслію пераважна прадукты масавай культуры. Складаецца ўражанне, што яго мэта — папулярызацыя праблемнай, з пункта гледжання якасці, масавай культуры — серыялаў (у прыватнасці, расійскіх) з іх часцяком неахайнымі персанажамі, чыя лексіка ўжо сама па сабе выклікае сумненні ў “гатунку” фільма. Гэта і пасрэдная музычная папса, “выдатныя” якасці якой уводзяць у экстаз хіба густ, даруйце, нецвярозага папуга. На жаль, нашы эстрадныя выканаўцы капіруюць гэты стыль, прыніжаючы і сябе, і слухачоў. Напэўна, наспеў час даць магчымасць “раскруціцца” моладзі з адрознымі ад “фармату” густамі.

З культурных элементаў мясцовага паходжання, якія варта рэпрэзентаваць у якасці кампанентаў мас-культуры, можна адзначыць музыку ў стылістыцы фальк-рок. Яна мае нядрэнную генеалогію ў выглядзе славуных у свой час “Песняроў”. Падобная музыка папулярная ў еўрапейскага слухача, бо нясе фальклорную адметнасць, якая толькі і можа выклікаць цікавасць у перанасычаным музычным свеце Захаду. Паспяхова саборнічаць у традыцыйнай рок-, поп- і эстраднай музыцы з еўрапейцамі ды амерыканцамі, мяркую, — пустая справа, бо нам бракуе традыцыі, а значыць, якасці, і няўдачы на конкурсах кшталту “Еўрабачання” кажуць самі за сябе...

Розніца паміж ільвом і тыграм: камерцыя і "фастфуд экрана" ды тое, што "ўнутры"

Сталыя наведвальнікі аднаго мінскага кафэ, напэўна, прызвычаліся ўжо да таго, што часцяком за адным са столікаў могуць пабачыць вядомую асобу. Андрэй ДЗЯРКОЎ з калегамі выбраў установу ў якасці творчай лабараторыі для напісання сцэнарыяў серыялаў расійскага забавляльнага тэлеканала. Не першы год яны збіраюцца тут, і нараджаюцца з-пад іх камп'ютарных пёраў шматлікія персанажы, якія кагосьці з глядачоў захапляюць, а кагосьці — раздражняюць. Тут аўтарская група ламала галовы над працягам сіткама "Светлафор" і прыступала да таго ж працэсу з серыялам "Апошні з Магікян", першы сезон якога не так даўно трансляваўся і на Беларусі.

Алег КЛИМАЎ

Беларускія драпежнікі

— У мяне было крыху іншае бачанне гэтага сіткама. Мы хацелі зрабіць яго больш дзёрзкім, праблематычным, хацелі закрануць тэму нацыянальных узаемаадносін, якая сёння вельмі актуальная ў Маскве. Але ў выніку давалося звесці ўсё да побытавай гісторыі...

Дадзены серыял — пяты на рахунку Андрэя. Да яго былі "Паскораная дапамога", "Татавы дочки", "Цацкі", той самы "Светлафор". А да трох апошніх сіткамаў — удзел у якасці акцёра і сасцэнарыста ў складзе каманды КВЗ БДУ другога (і, бадай, найзнакамітага на сёння) склікання, якая стала ў 1999 і 2001 гадах чэмпіёнам Вышэйшай лігі. Пасля — гадавыя гастролі з гэтым

калектывам па ўсім былым Саюзе. І — момант ісціны: што ж рабіць далей? Беларускія КВЗшнікі тады толькі перабраліся ў Маскву (у тым ліку Вячаслаў Муругаў, які сёння — генеральны дырэктар аднаго з вядучых каналаў у суседзяў) і распачыналі свае кар'еры на тамтэйшым ТБ. Дзяркова тады за мяжу не клікалі, і Андрэй прымае прапанову Уладзіміра Максімова, на той час прызначанага генеральным прадзюсарам Першага нацыянальнага тэлеканала, ды запускае музычныя перадачы "Кліп-абойма" і "Кропка". Неўзабаве ён займае пасаду выканаўчага прадзюсара канала. Але праз пэўны час праекты закрываюцца, а выконваць абавязкі кіраўніка яму становіцца нецікава.

Сур'ёзны сцэнарыст сіткамаў

— У Белтэлерадыёкампаніі тады (не ведаю, як цяпер) выканаўчы прадзюсар падпісваў паперы і нешта кантраляваў. У Маскве ж такі чалавек знаходзіцца на здымачнай пляцоўцы, пастаянна кантактуе з рэжысёрамі, аўтарамі, акцёрамі — гэта значыць, "руліць" творчым працэсам. Я сышоў, прызнацца, у пустэчу. Вёў карпаратывы, яшчэ нейкім глупствам займаўся, а мне з часоў КВЗ непрыемна было забавляць тых, хто жуе. Пасля быў дзесьці год у Дырэкцыі музычных і забавляльных праграм СТБ з камандай Дзяніса Шпігальнікава. А праз нейкі час мяне паклікалі ў Маскву — і пачаліся "Татавы дочки". Спачатку сцэнарная дзейнасць не прыносіла мне задавальнення (я больш люблю выступаць), але паступова "ўцягнуўся". Зразумей, як з "навуковага пункта гледжання" пісаць сцэнарыі...

— А што, у Маскве сапраўды недахоп мясцовых аўтараў?

— Яны на вагу золата! Гумар пісаць няпроста, ды, да таго ж, у такіх аб'ёмах. Нас таксама часам

дзядзе певень, калі тэрміны здачы сцэнарыя падціскаюць, а не напісана ні радка. І пачынаецца мазгавы штурм, уключаюцца "дадатковыя генератары". Між іншым, цяпер ва ўсім свеце ў трэндзе ўжо не чыстай вады сіткамы з закадравым смехам кожныя 20 секунд, а — меладраматычныя камедыі. Мы якраз іх і прыдумляем.

— На твой погляд, чаму многія творчыя людзі з Беларусі пацягнуліся ў Расію, ва Украіну?

— Істотную ролю адыгрывае фінансавае пытанне (там плацяць за тую ж працу значна больш), плюс немагчымасць рэалізаваць у нас свае ідэі ў тым выглядзе, як яны задумваліся, адсутнасць, па вялікім рахунку, творчых перспектыв. Увогуле, калі я цяпер гляджу наша тэле-

бачанне, дык тое, у асноўным, "Беларусь 3". Мне падабаецца, што там паказваюць архіўныя запісы, радуе, што шмат перадач на беларускай мове, прысвечаных культуры, традыцыям, гісторыі. На астатніх каналах мне не хапае глыбіні, поўнага паглыблення ў прадмет гутаркі, любові да таго, што робяць тэлевізійшчыкі. Бракуе прафесіяналізму, у рэшце рэшт...

— Сам не думаў уладкавацца ў расійскай сталіцы назусім?

— Не хачу. Мяне задавальняе тое, што я магу працаваць на маскоўскую кампанію, а жыць у Мінску. Масква — не мой горад: іншыя людзі, іншы рытм, мітусня. Я гляджу на нашых хлопцаў, якія перабраліся туды, і бачу, як яны змяніліся, упісаліся ў сённяшнюю Маскву. Эмацыйна, у чымсьці ментальна, мы з імі сталі рознымі. У іх з'явіліся інтарэсы, якія мне не вельмі зразумелыя, спецыфічны маскоўскі гумар. Зніклі нейкія тэмы для размовы, з'явіліся іншыя... Вось ты як распознаеш тыгра і льва?

— Адзін — у палоску, другі — з грывай.

— І мы ж так адрозніваемся. Але пры гэтым усе драпежнікі! І ўсё роўна злучае нас агульны бэкграўнд.

— КВЗшны?

— (Злёгка усміхаецца.) Гэта было... Пачуццё поўнай бесклапотнасці (акрамя тых дзён, калі трэба было ўшчыльную рыхтавацца да гульні), жыцця адным днём. Перастае задумвацца пра сваю будучыню. Едзеш па нейкіх гарадах — самалёт, цягнікі, мікрааўтобусы, таксі — і проста сузіраеш свет, сустракаешся з самымі рознымі людзьмі. Выходзіш у горад — ага, вось ён які, Барнаул, скажам, вось якія, барнаўльскія дзядзючаты... Урэшце, тое засталася ў мінулым: больш як дзесяць гадоў я сямейны чалавек...

Андрэй ДЗЯРКОЎ, кінасцэнарыст, спявак

— А што, у Маскве сапраўды недахоп мясцовых аўтараў?

— Яны на вагу золата! Гумар пісаць няпроста, ды, да таго ж, у такіх аб'ёмах... Між іншым, цяпер ва ўсім свеце ў трэндзе ўжо не чыстай вады сіткамы з закадравым смехам кожныя 20 секунд, а — меладраматычныя камедыі. Мы якраз іх і прыдумляем.

Песні пра чалавека

У 2005 годзе Андрэй стварыў гурт "Тайланд", каб выконваць рок з больш-менш альтэрнатыўным гукам, з тэкстамі, у якіх ён дзядзюча са слухачамі сваімі думкамі пра чалавека. Каманда выпусціла два альбомы, зрабіла паўзу і летась аднавіла дзейнасць пад назвай "Майтай", выдаўшы альбом "Світанкі".

— Скончыўся не "Тайланд" — скончыўся ў 2008-м той Андрэй Дзяркой. Гэтыя пяць гадоў у маім жыцці былі няпростыя, напоўненыя сур'ёзнымі падзеямі, стратамі і набыткамі. З аднаго боку, альбом "Світанкі" даўся мне "вялікай крывёй". З іншага ж, песні, якія ўвайшлі ў яго, з мяне проста фантанавалі. Я не хачу сваімі песнямі крычаць: мне здаецца, калі ты спяваеш, размаўляеш нармальным голасам, у цябе больш шанцаў быць пачутым. Зараз я стаў больш гнуткім, мякчэйшым. Але... Мы жывём у час, калі, быццам бы, у нас усё ёсць, але таго, што робіць чалавека чалавекам, унутры становіцца ўсё менш. І ўся наша творчасць скіравана на падтрыманне таго складніка, вага якога змяншаецца. "Амерык" мы не адкрылі, і не адны займаемся гэтым. Я таксама не хачу стаць заложнікам аднаго кірунку — усе мае наступныя матэрыялы будуць адрознівацца стылістычна. Нязменная жа застанецца ўнутраная сутнасць.

— У Расіі ў цябе ёсць "інструменты", з дапамогай якіх ты спрабуеш "раскруціцца" там?

— Яны ёсць. Але імі трэба будзе вельмі правільна скарыстацца.

Так і жывём...

— Не прыхільнік сіткамаў здзівіцца, што адзін з тых, хто піша для іх сцэнарыі, — выпускнік гістарычнага факультэта БДУ, чалавек, які сур'ёзна захапляўся ўсходняй філасофіяй, усходняй культурай, выканаўца, які спявае і грае разумную музыку...

— Ёсць адчуванне, што сіткамы ў маім жыцці хутка скончацца. Можа, я перайду да іншых жанраў. Або засяроджуся на музыцы. А супярэчнасць, пра якую ты сказаў... Слабое апраўданне, што я пастаўлены ў такія ўмовы, але тым не менш. Каб я не быў сямейным чалавекам, можа, і рызыкнуў бы займацца тым, да чаго лжыцца душа. Але і пры напісанні серыялаў я не хлушу ні сабе, ні глядачам. Так, гэта — камерцыя, так, гэта — "фастфуд", але да пошласці я ніколі не апушчуся...

Трэба абмеркаваць!

Сваё ж не гучыць і ў рынгтонах...

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 2 — 3.)

...Шчырым лірычным адкрыццём стала прэм'ера надзвычай кранальных рамансаў Сяргея Картэса на словы Таццяны Мушынскай. "Калыханка Шапэну" Дзмітрыя Лыбіна, якая прэзентавалася раней у адным з канцэртаў Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі, загучала інакш, калі адным з салістаў выступіў сам аўтар. Яшчэ большай выканальніцкай экспрэсіяй напоўніўся "Плач Іерэміі" Вячаслава Кузняцова, дасягнуўшы кульмінацыі разбуральнай моцы. А вось у прэм'еры Канцэрта для баяна з аркестрам Аліны Безенсон нечаканае сумяшчэнне саліруючага інструмента з духоўнай тэмай, прыёмамі Д.Шастаковіча і рамантычнымі інтанацыямі падалося крыху супярэчлівым — па меншай меры, не бясспрэчным.

Апошняя акалічнасць вымусіла задумацца і пра тое, што падобныя музычныя паказы, будучы складзенымі больш кампактна па часе, маглі б выклікаць грамадскае абмеркаванне, як гэта практыкуецца на некаторых тэатральных форумах. Пакуль жа такія музычныя "вячоркі-размаўляльнікі" на адкрытую, а не толькі прафесійную, аўдыторыю ладзяць хіба студэнты Акадэміі музыкі — пра новыя студэнцкія творы, што дэманструюцца ўжывуюці ў запісе. Цікава, што ініцыятарам падобных "паказаў з працягам" сталі самі аўтары. Не абавязкова, дарэчы, патрабаваць ад іх "падліку галасоў": каму музыка спадабалася, а каму — не. Самі па сабе сустрэчы кампазітараў з публікай могуць быць карыснымі для абодвух

бакоў. І, у рэшце рэшт, садзейнічаць папулярнаму айдэяльным творцаў.

З апошнім на сёння ў нас — аніяк. Асабліва ў параўнанні з замежжам. Музыканты, якія выступаюць па ўсім свеце, часта заўважаюць, што ў кожнай з краін ім даводзіцца рабіць праўкі на нацыянальны рэпертуар: у Францыі — абавязкова выконваць яшчэ і французскую класіку, у Германіі — нямецкую, у Вялікабрытаніі — англійскую. Бо публіка прагне слухаць сваё! І не з-за нейкага "наўмысна пукатага" пачуцця патрыятызму, а проста таму, што гэта — роднае, знаёмае, любімае. У нас пакуль — наадварот. Калі і ёсць у прыхільнікаў класікі "аўтарытэты", дык гэта — Чайкоўскі і Рахманінаў, якія, здаецца, па колькасці выкананняў на на-

шых сцэнах пакінулі ззаду не толькі фальклорныя апрацоўкі, але і сусветную класіку, пачынаючы з Баха і Моцарта. А хацелася б, каб ведалі не толькі іх, але і нашых. І не па рынгтонах!..

Курсор ёсць.

А курс і ракурс?..

Ды ўсё ж 80-годдзе Беларускага саюза кампазітараў увойдзе ў гісторыю не столькі шырокім паказам новых твораў (падобныя бясплатныя цыклы канцэртаў, шматлікія радыё-трансляцыі, якіх сёлета было асабліва багата, шчодро ладзіліся і ў савецкія часы), колькі — старонкай у Інтэрнэце. Так і хочацца грывнуць ва ўвесь голас: упершыню! Сапраўды, літаральна днямі з'явіўся сайт

<http://belsouzkomp.org>. На ім пакуль амаль нічога няма, але галоўнае — ён з'явіўся! Акурат пазаўчора я атрымала sms: вышлайце на адрас адміністратара сайта рэзюмэ, спіс твораў, навіны пра канцэрты, афішы, публікацыі. Такія ж паведамленні прыйшлі да іншых музыказнаўцаў і кампазітараў. Як кажуць, агульнымі намаганнямі штосьці дый будзе. Дачакаемса? Хаця, прызнацца, інтэрнэт-партрэт сучаснай беларускай музыкі выклікае пакуль больш пытанняў, чым адказаў. Уласна музыка, няхай праз спасылкі, там пакуль аніяк не прадстаўлена — нават паводле рубрыкацыі. Цікава, а што б хацелі бачыць на сайце творчага саюза карыстальнікі — нашы чытачы?..

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Песню для праекта выбраў сам: “Александрына”, бо яна адна з маіх любімых у рэпертуары “Песняроў”, прычым — вельмі прыгожая, — працягвае Аляксей Шадзько. — І мне здавалася, што ў маім выкананні яна будзе гучаць арганічна і выйгрышна, падыходзіць яна “пад мяне”, карацей.

Увогуле, мне падабаюцца такія праекты. Гэта і праца цікавая, і падстава сабрацца з добрымі музыкантамі. Калі мяне запрасяць у працяг “ПесняРоку”, я з задавальненнем возьму ў ім удзел. Трэба будзе толькі пераслухаць сёе-тое з “Песняроў”, асвятляць у памяці і выбраць кампазіцыю. Магчыма, спыніўся б на песні “Завушніцы”: яшчэ ў час навучання ў музычнай школе падбіраў яе на піяніна...

— На мой сціплы погляд, мы тады былі адным з лепшых альтэрнатыўных гуртоў у краіне, знаходзіліся ў выдатнай творчай форме, — дзеліцца гітарыст гурта “Hasta La Fillsta”, што выконваў песню “Стаіць вярба” ў праекце, Сяргей Канановіч. — І ўвесь час для сябе нешта адкрывалі — у музыцы, у людзях, у жыцці наогул. Таму “ПесняРок” для мяне, вядома ж, стаў падзеяй. І гэта быў, несумненна, наватарскі праект. Ён выйшаў на кампакт-дыску, рэалізаваны быў як трыб’ют — дыск-прывычэнне айчыннаму выканаўцу. Хутчэй за ўсё, у нас раней нічога падобнага не выходзіла. Пад яго арганізавалі шыкоўны зборны канцэрт, дзе выступілі вядучыя айчынныя андэраўндныя артысты, якія да таго разам збіраліся толькі на фестывалях кштальту “Рок-каранацыя”.

Мне ўсё спадабалася на дыску. “N.R.M.” выдалі канкрэтна пад гурт “Nirvana” ў трэку “Я паставіў коніка”, “Нейра дзюбель” збацалі ў “Волагдзе” панк у сваім духу, у “Тарнада” атрымалася ўдалая версія “Касіў Ясь канюшыну”...

Не ведаю, ці пагадзіўся б я падзеліць праект у працягу праекта, — трэба з хлопцамі параіцца. Напрыканцы 90-х гэта было “Вау!”, выбух! Сёння ж, на жаль, многае, што звязана з “Песнярамі”, скампраметавана. Напэўна, больш правільна будзе даць дарогу маладым, цяперашнім рок-героям, напрыклад, “The Toobes” або “Akute”...

— Калі шчыра, сам альбом мне не надта спадабаўся, — прызнаецца вакаліст гурта “Крама” Ігар Варашкевіч (калектыў, нагадаем, у праекце выканаў песню “Скажы мне, Ганулька...”). — Задаў бы непрыемныя пытанні наконт таго, як была інтэрпрэтавана тая або іншая песня, практычна ўсім музыкам, уключаючы нас саміх. Нейкі жудасны гранж сыгралі “N.R.M.”. “Волагда” ў выкананні “Нейра дзюбеля” — адна з самых для мяне ненавісных кампазіцый у рэпертуары гурта (не разумею, чаму гэты варыянт так спадабаўся Мулявіну). Дзіўна праспяваў “Александрыну” Шадзько. Мо толькі да юных тады “The Cranks” (“Ідзём, пайдзём удоль вуліцы”) прэтэнзій асаблівых не было.

У нас складанасці ўзніклі з вакалам. “Песняры” — гэта ж галасы і шматгалоссе, а які ў мяне голас? Хацелася праспяваць нешта меладычнае, напэўнае, лірычнае, але куды ўжо мне з маімі данымі? Таму шукалі ў “Песняроў” нешта больш-менш рокавае, на наш погляд, ды спыніліся на “Скажы мне, Ганулька...” (мне, дарэчы, гэтая рэч падабаецца), хоць першапачаткова планавалі запісаць “Скрыпяць мае лапці”, але нас апырэдзілі “Rouble

Уладзімір Мулявін на прэзентацыі трыб’юта “ПесняРок” у 1997 годзе. / Фота Артура ПРУПІАСА з архіва газеты “СБ. Беларусь сегодня”.

на самабытны калектыў. Праўда, бянтэжылі дзве рэчы: некаторыя іх канцэртныя касцюмы, у якіх яны выглядалі, нібы баяры, і, які ні дзіўна будзе камусьці пачуць, — вакал, што з’яўляецца фірмай, адметнай рысай гурта. А мне ён здаваўся залішне... народным.

Я паспрабаваў бы што-небудзь перааранжыраваць з класічных “Песняроў”. Цяжка, праўда, спыніцца на нейкай адной рэчы: і пасасобку, і агулам якасць матэрыялу ансамбля — неверагодная і прайшла праверку часам...

— Да творчасці “Песняроў” я з трапятаннем, пяшчотай і шчырым захапленнем ставілася як слухач з самага дзяцінства, — падтрымлівае гутарку лідар гурта “Сярэбране вяселле” Святлана Залеская-Бень. — З часам пачала спрабаваць разбіраць іх творы прафесійна. У маім успрыманні нічога не змянілася: цудоўныя аранжыроўшчыкі, дзіўныя фантазёры, безумоўныя наватары, гэта значыць — я прасякнулася да ансамбля яшчэ большай сімпатыяй. Ён — самае шчырае, што ёсць у беларускай папулярнай музыцы, гэта артысты, якія ўзвялі народную песню ў ранг высокага мастацтва. І — ніякай псеўданароднасці!

Я прысутнічала на тым гістарычным канцэрце ў скверы Янкі Купалы, і ён зрабіў на мяне ашаламляльнае ўражанне! А версія

— Я выдатна стаўлюся да “Песняроў”, цаню ўклад ансамбля ў беларускую музыку, разумею, што яны былі наватарамі ў апрацоўцы фольку, — кажа ўдзельніца гурта “Акапа-NHS” Руся. — Але... пастаянна слухаць іх сёння я наўрад ці б стала: той час сьшоў, а мо і таму, што мы ў сваёй творчасці вызнаём архаічны падыход да этнікі, музыка нашага трыа — не масавая. Таму цяжка сказаць, ці атрымалася б што-небудзь у “Акапа-NHS” вартасце, незвычайнае, калі б гурт узяўся за “Песняроў”. Бо, калі брацца, то трэба і саміх “Песняроў” перасягнуць! Але сёе-тое з песень прыкінуць на сябе можна...

Справа за малым

— Ідэя новага трыб’юта “Песнярам” падаецца мне цікавай, — такое меркаванне мастацкага кіраўніка Беларускага дзяржаўнага ансамбля “Песняры” Вячаслава Шарапава. — Калі яна пачне ператварацца ў нешта рэальнае, я дапамагу чым змагу тым людзям, якія ўзяліся б за яе ажыццяўленне. Прынамсі, яны атрымаюць дазвол на публікацыю і выкананне кампазіцый, аўтарскія правы на якія належаць цяперашнім “Песнярам”. Забяспечу іх кантактамі сваякоў Уладзіміра Мулявіна, якім належаць аўтарскія правы на яго песні. Няхай звяртаюцца. А мы самі 45-год-

“ПесняРок-2”: быць або не быць?..

Ідэя рэдакцыі газеты Культура: замест бясконцай мітрэнгі клонаў — годны трыб’ют “Песнярам”!

Zone”, якія выбралі яе... ды так і не запісалі. Памятаю яшчэ, што барабаны ў нашай песні прапісаў светлай памяці Ігар Маскаленка — вядомы беларускі музыкант, ён жа і на бэк-вакале адзначыўся.

У новым праекце я б удзельнічаць адмовіўся: пасля смерці Уладзіміра Георгіевіча тэма гісторыі “Песняроў” для мяне закрыта — у любым выглядзе...

— Запісаліся мы ў Мазыры — самай, напэўна, крутой на той момант студыі ў краіне. Адчуванне было фантастычнае ва ўсім! — дзеліцца тагачаснымі ўражаннямі лідар гурта “Нейра дзюбель” і наш калега “па пры” — сталы калумніст газеты “СБ. Беларусь сегодня” Аляксандр Кулінковіч. — Па сутнасці, гэта была наша першая сапраўдная праца на выхад: да гэтага мы ж усё як бы для сябе гралі. А тут... Ды яшчэ і сутачныя выдалі...

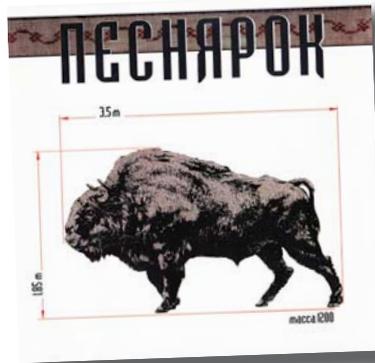
“Волагда” мне заўсёды падабалася. Па-мойму, атрымалася ў нас нядрэнна. Аранжыроўка непадобная на арыгінал выйшла, не так, як у некаторых музыкантаў — удзельнікаў праекта, якія да сваіх “варыяцый на тэму” паставіліся без асаблівай фанта-

зіі. Са станоўчага боку адзначыў бы, мабыць, “Тарнада”. Але галоўнае, што нашу версію ўхваліў Уладзімір Георгіевіч Мулявін!

З велізарнай радасцю паставіўся б да таго, каб нас запрасілі ў новы праект! Кінуўся б у яго, адклаўшы ўсе іншыя справы! Мне вельмі падабаюцца меладычныя, лірычныя творы “Песняроў”, але я не стаў бы нешта такое рабіць: усё ж ведаюць, што пры перапевах чыіх-небудзь твораў мы спецыялізуемся на кітах. Выбраў бы што-небудзь з класікі, напрыклад, “Молодость моя, Белоруссия”. Ну а калі займаўся б складаннем зборніка № 2 я, то запрасіў бы ў яго тых, хто мне спадабаўся ў трыб’юце... “Нейра дзюбелю”: “Палац”, “Йо-Йо”, “Благі мат!!!”...

Не сканфузіцца б!

— Была ў мяне калісьці падвойная вінілавая пласцінка “Праз усю вайну”, якая зрабіла магутнае ўражанне, асабліва — песня “Балада аб фотакартцы”, — згадвае дзяцінства майстар шансона рознага кштальту Міхей Насарогаў. — І тыя “Песняры” з’яўляліся для мяне эталонным ансамблем. Яны і “Motorhead” — вось хто быў маімі кумірамі ў 1980-я! Неверагодныя меладысты, неверагод-

Валіка Грышко “Што за месяц...” у мяне часам усплывае ў памяці.

У той жа час, я не адказала б адразу станоўча на пытанне, ці прынялі б мы прапанову аб удзеле ў працягу “ПесняРоку”. Гэта такая адказнасць, такая высокая планка... Па маіх адчуваннях, ёсць песні, якія ў нас маглі б атрымацца, але як усё выйшла б насамрэч... А раптам праваліліся б?.. Не хочацца сканфузіцца, не хочацца падвесці “Песняроў”...

— Не буду хлусіць, што я рос, гадаваўся на творчасці “Песняроў”: большы ўплыў на мяне аказаў, скажам, гурт “The Beatles”, але “Песняры” — гэта, можна сказаць, частка беларускай культуры наогул, — мяркуе саліст гурта “LiteSound” Дзмітрый Каракін. — І найлепшая частка яе эстраднай музыкі.

Мяркую, мы пагадзіліся б што-небудзь выканаць для новага праекта. Асабіста мне гэта цікава: новы выклік, дыялог з новай аўдыторыяй, у рэшце рэшт, такі крок стаў бы чарговай прыступкай у развіцці нашага гурта, у яго прафесійным росце. Што запісалі б?.. Што-небудзь лірычнае, павольнае, меладычнае...

дзе ансамбля, вядома, адзначым якім-небудзь праектам, можа, вялікім восенскім канцэртам, а можа — здымам кліп...

— Узяцца за рэалізацыю працягу праекта “ПесняРок” мы вырашылі з падачы рэдакцыі газеты “Культура” — гэта ідэя адтуль, — пачынае гаворку галоўны рэдактар партала “Tuzin.fm” Сяргей Будкін. — На дадзены момант усё мне бачыцца так: альбом з кампазіцыямі “Песняроў”, якія пераспяваюць на свой лад шэсць выканаўцаў-мэтраў і шэсць сучасных артыстаў, чые імёны і назвы на слыху. Затым — прэзентацыя дыска ў адным з мінскіх клубаў. І да запісу, і да канцэрта хацелася б прыцягнуць Беларускі дзяржаўны ансамбль “Песняры”. Праграма, хутчэй за ўсё, будзе цалкам беларускамоўная: калі хтосьці з артыстаў возьмецца за першапачаткова рускамоўную песню, то тэкст яе перакладзём на беларускую мову. Пакуль сваю згоду на ўдзел у праекце далі Сяргей Пукст, гурты “Akute”, “BosaeSonca”, “Tonqixod”. Вядуцца перамовы з гуртом “Re1ikt” і з тымі, хто мог бы прафінансаваць “ПесняРок-2”...

Я вельмі спадзяюся на тое, што Сяргей Будкін знойдзе мецэнатаў, якія выдаткуюць неабходныя сродкі на праект. Праект, які ў чарговы раз давеў бы, што творчасць “Песняроў” — бесмертная, што яна актуальная, што яна — плоць ад плоці беларускай культуры, культуры сусветнай. Ау, спонсары, ці гатовы ўнесці і вы свой уклад у яе скарбніцу?!

Фотапраекцыя

Альбом "Новая хваля. Беларуска фатаграфія 1990-х" — выданне, якое чакалі, пра якое гаварылі, — стаўся першым, што пазначыў феномен творчай фатаграфіі Беларусі ў кантэксце гісторыі мастацтва. Сама "новая хваля" — з'ява, што адбылася ў фатаграфіі і, шырэй, культуры Беларусі ў 80 — 90-я гады ХХ стагоддзя. Унікаючы ў гэты феномен, дзіву даешся: як так здарылася, што сёння пра яго існаванне ведае абмежаванае кола людзей? І якія рэчы мы пакідаем у спадчыну даследчыкам...

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Чым жа з'яўляецца "новая хваля", якой прысвечаны альбом з серыі найноўшага мастацтва Беларусі і якую наша грамадства пакуль пакінула па-за полем асноўнай увагі?

Гэта культурны феномен, што нарадзіўся ў 1980 — 1990-я гады дзякуючы ўнікальнаму спалучэнню людзей, месца і часу. Ён узнік выпадкова, але, у пэўным сэнсе, заканамерна: праз дзіўны ланцук сувязей ды абставін. Амаатарскі рух фатаграфіі, спецыфіка яго развіцця ў Мінску і першы выбух — фестываль "Фатаграфіка" ў 1971-м, на які з'язджаліся майстры з усяго Савецкага Саюза. Пэўныя фармальныя пошукі, актыўнасць, а затым спад. І паралельна з гэтым кірункам — з'яўленне ды дзейнасць асобнай суполкі аўтараў, якая ў аснове сваіх эксперыментаў кіравалася зусім іншым падыходам: яна ставілася да фатаграфіі як да інструмента спасціжэння рэальнасці.

Родапачынальнікам гэтай школы, якую потым назавуць "мінская школа фатаграфіі", стаў унікальны першы педагог і фатограф Валерыя Лабко. Менавіта ён, адкрыўшы на базе фотаклуба "Мінск" уласную студыю навучання, згуртаваў вакол сябе асаблівае кола творчых асоб. Асабліваць падыходу Валерыя Лабко была ў тым, што яго не цікавіла адно бліскучае валоданне тэхнікай — ён набіраў у свае студыі персон, здольных мысліць самастойна і арыгінальна. Іншымі словамі — ствараў адмысловы асяродак, дзе ў вяхуры спрэчак, меркаванняў, асобных падыходаў ды эксперыментаў розных, але творчых людзей нараджалася новая фатаграфія.

Гэты пункт — 1983 — 1986 гады — стаўся пунктам кіпення, у якім супала ўсё: і падыход Валерыя Лабко да фатаграфіі як да інструмента спасціжэння рэальнасці, якому ён

Contemporary art

Сяргей Грыневіч з Гродна працуе ў моднай жывапіснай манеры: карціны, падобныя да апрацаваных у "Фоташопе" здымкаў. За мляожай найлепшых узораў гэтага трэнду за шалёных грошых працаюцца з аўкцыённаў "Крыцік" і "Сотбіс". Зрэшты, і сам Грыневіч — адзін з рэдкіх айчынных мастакоў, якія інтэграліся ў міжнародны арт-працэс. Але выстаўка "Кастынг", прадстаўленая ім у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, была не пра гэта. Зусім не пра гэта!

Ілья СВІРЫН

Перад глядачом раскрываецца прывіўрасны вока свет: маладыя агонельныя целы, цікаваы і нязмужаныя інтэлектуальныя каналы тры, адсылкі да модных брэндаў ды трэндаў... Дзякуючы мастаку

Г.Мясаліва. "Успаміны дашыіста", 1989 г.

С.Кавалевіч. 3 серыі "Фатагмамыя аўтанамы", 1997 — 2002 гг.

На фотахвалі...

"Беларускі клімат", Алімпія, 1991 г.

І.Саўчанка. Танаваны жэлацінава-срэбраны адбітак, акварэль. 1989 г.

Кастынг фантомаў

масавая культура становіцца праўдзе масавай. Кожная ахвотная можа стаць "дзяўчынай Бонды", злавіўшы "фоцікам" свой адбітак на люстэркавай паверхні, якая была наўмысна пакінута вольнай побач з выявай галівудскага акцёра. Карацей, інтэрактыў і дэмакратыя!

На паверку работы Грыневіча пад аюцца аднамернымі. На іх выяўлена тое, што выяўлена, — і нічога больш. Вось двое дзвючат сядзяць перад маніторамі сваіх "макінташаў", святло экрану адбіваецца на іхніх тварах. Вось двое сяброўкі шпацыруюць побач у майках з прынтамі. Вось некалькі работ з назвай "Кастынг": на кожным з дзвятка твараў — выраз напружанага чакання і рашучасці ў дзясятніх мэтах. Карціны сімуляюць выпадковы "скрынсэйв" нейкага сучаснага дэвайса. З непрывычкі так і хочацца дакрануцца рукой да зна-

С.Грыневіч. "Аўтапартрэт", 2013 г.

ёмай іконкі, каб прымусіць выявы рухацца! Але нічога не здарыцца: яны непарушна застылі на месцы.

Разам з карцінамі мастак ствараў і іх ідэальнага гледдача. "Дэмакратычна" апанутая дзяўчына замест люстэркавай камеры трымае на штатыве... уласную лысуу галаву. Зразумела ж, яна зроблена са штучных матэрыялаў, які ўсе героі гэтай выстаўкі — як і сам мастак. І менавіта ад гэтага амбівалентнага спалучэння натуральнасці (у сэнсе, звыкласці) ды штучнасці ўрэшце робіцца вусцішна. Аўтар уважале свет вонкавых форм, за якімі не тоіцца

кае грамадства пра тое, што работы прадстаўнікоў "новай хвалі" знаходзяцца ў фондах Музея сучаснага мастацтва Стэкгольма, Каралеўскай бібліятэкі Даніі, Музея фотамастацтва Одэнса? А ў апошнім знаходзіцца найбуыная калекцыя твораў Ігара Саўчанкі? Што фатаграфіі Сяргея Кажамкіна, Уладзіміра Парфянка, Галіны Маскалёвай, Уладзіміра Шахлевіча, Валерыя Лабко, Ігара Саўчанкі (як і Вадзіма Качана, Івана Пятровіча, Генадзя Слабодскага, Алены Мулюковінай, Аляксандра Сіняка, Сяргея Кавалёва, Генадзя Родзікава, Ірыны Сухій, Сяргея Сукавічына, Аляксея Паўлюца, Аляксея Ільіна ды іншых) экspanавалі ў прэстыжных залах Еўропы і Амерыкі? Што выстаўкі з удзелам іх работ ладзіліся ў Хельсінкі, Маскве, Капенгагене, Балтымары, Нью-Ёрку, Берліне, Стэкгольме? Што фота шэрагу з іх друкаваліся ў буйных міжнародных праектах: "Фота / Маніфеста", "Новая савецкая фатаграфія", "Новая хваля ў фатаграфіі Расіі і Беларусі" ды іншых, у каталогу аўкцыённага дома "Sotheby's"? Што феномен "мінскай школы" быў прызнаны ў 1990-я гады менавіта замежнымі куратарамі ды крытыкамі, якія адзначылі адметны і выключны почырк яе прадстаўнікоў?

Ці ведаем мы пра гэта? Ці імкнёмся ўсвядоміць? Альбом дае магчымасць публіцы ўбачыць за белымі плямамі гісторыі беларускай фатаграфіі пэўныя абрысы. Магчыма, выданне не дае дакладнага ўяўлення пра адметнасць кожнага прадстаўленага ў ім аўтара, тым не менш, гэта — першая крыніца, якая адзначае асабліваць ды высокі ранг творчай фатаграфіі. І — прапануе пачаць працаваць з нашай спадчынай. Безумоўна, мае рацыю Іна Рэут — мастацтвазнаўца, куратар, аўтар уступнага тэксту да альбома, — якая адзначае ў сваіх нататках: "Той факт, што Беларусь гэтага (феномену. — Д.А.) не усвядоміла, не ацаніла і нават амаль што не заўважыла, уражае. Бо толькі адна таварыз'ява, як творчая фатаграфія, прызнаная на самым высокім узроўні ў сістэме міжнароднага мастацтва, магла даць штуршок да бачных і цалкам істотных змен не толькі ў сферы, якая звязана з мастацтвам, але і ў культуры ў шырокім разуменні, у адукацыі, культурнай дыпламатыі і нават у эканоміцы". І пакуль мы толькі расстаўляем акцэнты, суседзі ўжо робяць свае інвестыцыі. Толькі летась, пра што "К" ужо пісала, Дзяржаўны Цэнтр фатаграфіі Расіі — РАСФОТА — выкупіў сотні работ беларускіх фотамайстроў.

Але вернемся да тогавых аўтараў "новай хвалі", якім удалося прагучаць праз свае фотатворы на ўвесь свет. Ці ведае сёння беларус-

кая грамадства пра тое, што работы прадстаўнікоў "новай хвалі" знаходзяцца ў фондах Музея сучаснага мастацтва Стэкгольма, Каралеўскай бібліятэкі Даніі, Музея фотамастацтва Одэнса? А ў апошнім знаходзіцца найбуыная калекцыя твораў Ігара Саўчанкі? Што фатаграфіі Сяргея Кажамкіна, Уладзіміра Парфянка, Галіны Маскалёвай, Уладзіміра Шахлевіча, Валерыя Лабко, Ігара Саўчанкі (як і Вадзіма Качана, Івана Пятровіча, Генадзя Слабодскага, Алены Мулюковінай, Аляксандра Сіняка, Сяргея Кавалёва, Генадзя Родзікава, Ірыны Сухій, Сяргея Сукавічына, Аляксея Паўлюца, Аляксея Ільіна ды іншых) экspanавалі ў прэстыжных залах Еўропы і Амерыкі? Што выстаўкі з удзелам іх работ ладзіліся ў Хельсінкі, Маскве, Капенгагене, Балтымары, Нью-Ёрку, Берліне, Стэкгольме? Што фота шэрагу з іх друкаваліся ў буйных міжнародных праектах: "Фота / Маніфеста", "Новая савецкая фатаграфія", "Новая хваля ў фатаграфіі Расіі і Беларусі" ды іншых, у каталогу аўкцыённага дома "Sotheby's"? Што феномен "мінскай школы" быў прызнаны ў 1990-я гады менавіта замежнымі куратарамі ды крытыкамі, якія адзначылі адметны і выключны почырк яе прадстаўнікоў?

Безумоўна, мае рацыю Іна Рэут — мастацтвазнаўца, куратар, аўтар уступнага тэксту да альбома, — якая адзначае ў сваіх нататках: "Той факт, што Беларусь гэтага (феномену. — Д.А.) не усвядоміла, не ацаніла і нават амаль што не заўважыла, уражае. Бо толькі адна таварыз'ява, як творчая фатаграфія, прызнаная на самым высокім узроўні ў сістэме міжнароднага мастацтва, магла даць штуршок да бачных і цалкам істотных змен не толькі ў сферы, якая звязана з мастацтвам, але і ў культуры ў шырокім разуменні, у адукацыі, культурнай дыпламатыі і нават у эканоміцы". І пакуль мы толькі расстаўляем акцэнты, суседзі ўжо робяць свае інвестыцыі. Толькі летась, пра што "К" ужо пісала, Дзяржаўны Цэнтр фатаграфіі Расіі — РАСФОТА — выкупіў сотні работ беларускіх фотамайстроў.

Бта толькі здаецца, што час у нас яшчэ ёсць...

К

Мастыхін

Тры гады таму, працуючы над новай сцэнічнай версіяй оперы "Аіда" Дж.Вердзі, Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі звярнуўся да творчай спадчыны Яўгена Чамадурава, які першым у СССР стварыў такую "егіпецкую" сцэнаграфію да гэтага спектакля. А яна ўвайшла ў класіку савецкага дэкаратарскага мастацтва (упершыню опера зрабіла агульнавысокі фурор у 1955-м у Бухарэце). І вось зараз, адзначаючы 100 гадоў з дня нараджэння народнага мастака Беларусі, лаўрэата Сталінскай прэміі Яўгена Чамадурава, тэатр ізноў нядарна паказаў згаданы спектакль па "матывах" той самай сцэнаграфіі.

Барыс КРЭПАК

А 28 студзеня — у дзень нараджэння славутага творцы, — які не дажыў да гэтага юбілею восем гадоў, у Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры адкрылася выстаўка ягоных работ пад назвай "Я.Чамадураў. Творчая рыса — шматграннасць". У экспазіцыі прадстаўлены не толькі ўласна эскізы да спектакляў, але і афішы, праграмы, касцюмы з фондуў музея, са збору самі мастра і Вялікага тэатра, дзе Яўген Рыгоравіч, пачынаючы з 1959-га, прапрацаваў галоўным мастаком цягам 17 гадоў і дзе стварыў лепшыя свае работы, у тым ліку — паводле беларускай класікі.

Так, Яўген Чамадураў — выдатны мастак, спектаклі якога ішлі з аншлагамі ў Беларусі і Расіі, у Сярэдняй Азіі і на Каўказе, ва Украіне і ў Прыбалтыцы, у Аргенціне і Фінляндыі, Венгрыі і Румыніі. Яго лепшыя работы засталіся ў гісторыі айчынай тэатральнай культуры ХХ стагоддзя як яркія, феерычна-відовішчыя, імпазантныя пастановкі з вытанчанымі маляўнічымі касцюмамі, якія ў 1940 — 70-х гадах прыводзілі ў захапленне разнамастнае і разнамоўную публіку. Не кожнаму мастаку дадзена праціся такі шлях прыгожа і натхнёна, пазбягаючы інтрыг, цалкам аддаючы душу і талент служэнню Тэатру. Пра гэта і іншае Яўген Рыгоравіч незадоўга да смерці расказаў у сваёй фундаментальнай кнізе "Маё дваццатае стагоддзе", для якой папрасіў мяне напісаць прадмову і быць літаратурна-мастацкім рэдактарам. І ўсё, што ад

Серыя пра...

Экспазіцыю, якую Наталля рыхтвала цягам апошніх трох гадоў, гродзенцы могуць ацаніць дзякуючы падтрымцы народнага фотаклуба "Гродна". "Гараджанкі" сталі трэцяй персанальнай выстаўкай Дораш. Папярэдні праект "Палешукі" дэманстравалі ў Гродзенскай выставачнай зале ў кастрычніку 2013 года і сабраў вялі-

Эскіз дэкарацыі да оперы "Барысе Гадуное" М.Мусаргскага.

"Прастора" вандроўніка

Эскіз дэкарацыі да балета "Алімпіка балара" Я.Плебава.

Эскіз дэкарацыі да оперы "Аіда" Дж.Вердзі.

мяне залежыла, я зрабіў з задавальненнем. Кніга таксама прадстаўлена ў экспазіцыі.

Жыццё гэтага чалавека — казачная мазаіка, у якой цесна спляліся сустрэчы і развітанні з выдатнымі сучаснікамі, тэатральныя дні і ночы, доўгія вандроўкі па краінах ды кантынентах, пачынаючы ад Беларусі, Урала і Сібіры і заканчваючы Паўднёвай Амерыкай, Афрыкай, Еўропай, зачараванне славай і вечная незадаволенасць сабой, бясконцы пошук ісціны ў мастацтві і перацэнка жыццёвых каш-

тоўнасцей, сумненні і перамогі, шчасце і расчараванні... А што да спектакляў... Дастаткова скажаць, што опера "Барысе Гадуное", аформленая Чамадуравым, на працягу дзесяці гадоў прызнавалася лепшай пастановкай знакамітага тэатра "Калон" у Буэнас-Айрэс, прытым што ні адзін спектакль раней там не ішоў больш за два сезоны!

...Пасля заканчэння ленынградскай Акадэміі мастацтваў Яўген Рыгоравіч працаваў у Душанбе, потым быў мастаком-пастаноў-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

чыкам Вялікага тэатра СССР, галоўным мастаком маскоўскага Тэатра ім У.Маякоўскага ў Мікалая Ахлупкава. Па просьбе тагачаснага міністра культуры БССР Рыгора Кісялёва пераехаў у Мінск і ўзначаліў сцэнаграфію Вялікага тэатра оперы і балета БССР. З "Пікавай дамы" мастак пачаў сваю творчую кар'еру ў Беларусі. Праз некалькі гадоў на спектаклі "Князь Ігар" я і пазна-

чыўся з Чамадуравым, хаця нашы цесныя стасункі і чалавечы стасункі ўзніклі пазней. У маста-

Лаўлю кадры з людзьмі не толькі прыхаванай камерай. Калі няма магчымасці, але чалавек спадабаўся, я падыходжу, прадстаўляюся ды прашу: ці можаце вы папазіраваць мне? І не было такога выпадку, каб мне адмовілі.

У мяне нават была ідэя зладзіць выстаўку на вуліцы: развесіць надрукаваныя невялікім фарматам здымкі на вярчавачцы. Наогул, кожная з работ мае адметнасці. Вось, да прыкладу, у цэнтры выстаўкі — партрэт дзвюх дзвючат. Адну з іх я заўважыла ў гродзенскім універмагу: яна прадаўшыцца дыянтаў і золата. Я хвілін дзесяць за ёй назірала. Ітая дзвючына сама сваяцілься як дыянтаў! Ёйныя вочы, яе ўсмешка... Вось таксама гандляркі. На здымку, датаваным 31 снежня, — вечар, снег, а жанчына прадае тарты... Таксама сачу за нашымі маладымі жанчынамі ў крамах: як у іх ззяюць вочы, калі яны бачаць прыгожае адзенне, якое не могуць сабе дазволіць... І афісую гэтыя моманты. Таксама люблю здымаць сталых людзей. Бывае, ідэш на гарадзе і назіраеш, як нейкая бабуля адпачывае. Таксама маю серыю партрэтаў дам у капелюшах. А на самой выстаўцы я прадставіла толькі два іх здымкі...

Андрэй МЯЛЕШКА Гродна

Сустрэчы ў Гомелі з прадстаўнікамі тамтэйшых устаноў культуры, апроч усёго іншага, запамняцца мне і тым, што іх кіраўнікі выношваюць шмат планаў. Тут вам і шыкоўныя вароты, якія, магчыма, маюць стаць галоўнай брамай Гомеля, і поўнае абнаўленне будынка, што не рамантаваўся 35 гадоў, і пераезд устаноў у новае памяшканне, і шмат чаго яшчэ. Ці хопіць у бюджэце сродкаў на гэтыя праекты? Мяркуючы па тым, як фінансавалася гомельская культура ў 2013-м, як зарабляла на сябе сама ды ўзаемадзейнічала са спонсарамі, і сёлета надзеям на канавана спраўдзіцца. Гомель стаў пятым у ланцужку абласных цэнтраў, дзе мы даследавалі, як фінансуюцца ўстановы культуры...

Алег КЛІМАЎ,
Мінск — Гомель — Мінск

Каму ўзначальваць установу культуры?

Ірына ДАЎГАЛА, начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама — адзіная ў краіне жанчына на такой пасадзе. З калегамі-мужчынамі ў яе канструктыўна-дзелавыя адносіны: пастаянна стэлефануюцца, часта сустракаюцца, абмяркоўваюць надзённыя праблемы, вырашаюць набалелыя пытанні. Ірына Віктараўна ўсміхаецца: "...І мне прыемна, што мае калегі, як кажуць, пры іншых роўных умовах ніколі не забываюць, што я ўсё ж жанчына..."

— Я прытрымліваюся таго пункта гледжання, — кажа Ірына Даўгала, — што сёння пры размеркаванні фінансавых сродкаў прынцып "Усім сястрыцам — за завушніцам" выкарыстоўваць неэфектыўна, а ў асобных выпадках — нават безгаспадарліва. У агульным аб'ёме устаноў культуры, якія маюць патрэбу ў рамонтзе, у плыні шматлікіх мерапрыемстваў неабходна навучыцца бачыць галоўны аб'ект прыкладання фізічных сіл і фінансавых сродкаў. Такім "аб'ектам" у 2013

годзе стаў Рэспубліканскі фестываль-кірмаш працаўнікоў вёскі "Дажыткі", які прайшоў у Жлобіне. Мы ў асноўным (заўсёды хочацца большага!) прывялі ў парадак Жлобінскі дзяржаўны гісторыка-краязнаўчы музей, змянілі аблічча бібліятэкі горада. Вядома, новы выгляд Жлобіна, — грандыёзная, але не адзіная падзея мінулага года. Так, была адрэстаўравана ДШМ № 6 у Гомелі. Працягваем маштабныя рэстаўрацыйна-аднаўленчыя работы ў сядзібе Козел-Паклеўскіх, што ў вёсцы Чырвоны Бераг Жлобінскага раёна. Паверце майму аптымізму, у хуткай будучыні вобласць будзе мець унікальны па прыгажосці турыстычны аб'ект. Пасля рамонтаў адкрыліся дамы культуры ў Буда-Кашалёве і Лоеўскім раёне. У Юравічах на Калінкавіччыне ідзе рэканструкцыя касцёла — помніка архітэктуры XVIII стагоддзя. Працягваецца поўнамаштабная рэканструкцыя Мазырскага драматычнага тэатра, час-

тку плошчаў якога ў лютым 2013-га знішчыў пажар...

— Даводзілася чытаць пра некаторыя раёны: маўляў, там падлога правалілася ў сельскім клубе — няма каму яе аднавіць, тут дзверы патрабуюць рамонт, а цесляры не спяшаюцца...

— І такія факты маюць месца. Але, пагадзіцеся, што тыя дзверы адваліліся не раптоўна. Устаноўку культуры павінен узначальваць кіраўнік-гаспадар. Гэта ж элементарна: кожны мусіць сумленна выконваць працу, тады і не будзе на сцэне адарваных заслон. Сёння дырэктар устаноў культуры ў роўнай меры — і мастацкі кіраўнік, і адміністратар, і менеджар. І тое не проста мае жаданне, а — патрабаванне часу.

— А што рабіць, калі такой жылкі чалавек не мае?

— Напэўна, развітвацца з ім... Няхай працуе мастацкім кіраўні-

ад культуры — у якасці генеральнага дырэктара Гомельскага палацава-паркавага ансамбля, які сёлета адзначыць 95-годдзе ("прабацькам" яго з'яўляецца Мастоцка-гістарычны музей, адкрыты 7 лістапада 1919-га). Пры зносінах з Аляксандрам Віктаравічам у мяне склалася ўражанне, што пачувае ён сябе на такой высокай пасадзе нібы мацёры рэпер у сваім фрыстайле: дасканала ведае, што, дзе, калі і як адбываецца ва ўстанове, сочыць за парадкам, генерыруе ідэі. І, як той сапраўдны гаспадар, пра якога казалі Ірына Даўгала, умее не марнаваць сродкі, а — зарабляць. Так, сума бюджэтнага фінансавання ансамбля склала летась каля 13,3 мільярда рублёў, з іх на розныя праекты было выдаткавана 292,8 мільёна, на набыццё экспанатаў — 358,5 мільёна рублёў. На тэрыторыі комплексу цяпер ідуць рэстаўрацыйныя, рамонтныя, праектныя работы па

Пазабюджэт?

■ Не простыя візаві...

Пра Гомель мінулы і Гомель сучасны ў культурным плане мы папрасілі выказацца вядомых у краіне людзей, якія маюць непасрэднае дачыненне да рэгіёна. Хтосьці з іх нарадзіўся ў гэтых мясцінах, працягвае тут жыць, хтосьці змяніў прапіску, але пра родны край не забывае, наведвае...

Сяргей БАЛАХОНАЎ, пісьменнік:

— Тыя гомельскія ўстановы культуры, дзе я бываю, пакідаюць станоўчае ўражанне. Памятаю, як жаліва выглядаў Палац культуры чыгуначнікаў: гэта быў абсалютна закінуты будынак! А пасля рэканструкцыі ён ператварыўся ў гаспадарча-палац! Сучасны стаў кінатэатр імя Калініна. У Музеі гісторыі горада Гомеля пастаянна нешта цікавае адбываецца. Ды і вонкава тыя ж бібліятэкі глядзяцца вельмі добра...

Алег РЫЖКОЎ, дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь:

— Як былі генеральны дырэктар Палацава-паркавага ансамбля хачу пажадаць цяперашняму кіраўніцтву захаваць усё тое, што было рэканструявана, адноўлена і створана на яго тэрыторыі. Не выпускаць з-пад увагі, што ёсць яшчэ аб'екты, якія патрабуюць абнаўлення, але пры гэтым не спяшацца, не ладзіць аўралаў — усё рабіць паступова, планамерна, якасна. І — думаць, як прыцягнуць усё большую колькасць турыстаў. А як колішні начальнік ўпраўлення культуры аблвыканкама хачу пажадаць установам культуры горада і вобласці захоўваць сваю індывідуальнасць, наогул мець свой твар — у залежнасці ад іх прафілявання, ад той мясцовасці, у якой яны знаходзяцца...

Мікалай САЦУРА, музычны кіраўнік ансамбля "Сябры":

— Мне наогул падабаецца агульная тэндэнцыя таго, што адбываецца ў нашай культуры, у тым ліку тое, як яна фінансуецца. Гомельскія канцэртныя пляцоўкі, дзе мы выступаем, адказваюць самым высокім патрабаванням, маюць выдатныя ўмовы для працы! Любадорага паглядзець на мясцовыя аматарскія калектывы: як яны апраунуты, якія ў іх інструменты, апаратура. Бачу, што гарадскія ўстановы культуры прыхарошваюцца, маюць належны эстэтычны выгляд, адзначаю для сябе нейкія цікавыя дызайнерскія рашэнні...

У Гомелі — пра рамонт, рэканструкцыю, тып сучаснага кіраўніка ў сферы культуры і рэалістычнае стаўленне да фінансаў

ком, калі ён толькі на дудзе грэц, а не жнец і не швец. Скажу вам шчыра, такіх універсалаў у раёнах не так шмат, як хацелася б.

— У гутарках з людзьмі, з якімі сустракаўся пад час паездак па абласных цэнтрах, я пытаўся аб іх прафесійных марак...

— Калі дазволіце, не толькі пра мары. Першае і, напэўна, галоўнае — гэта далейшая праца над культурай паводзін нашых людзей: як яны наладжваюць стасункі, як ставяцца адно да аднаго, як выглядаюць... Другое — рамонт, рэстаўрацыя, аднаўленне устаноў культуры і гісторыка-культурных помнікаў. Тут я рэаліст: гэта наша праграма-максімум. Трэцяе — выдатна, што 2014-ы на Беларусі аб'яўлены годам гасціннасці. Гэта надасць новы імпульс раёнам папрацаваць у кірунку ўмацавання ўжо наяўных і стварэння новых, унікальных турыстычных аб'ектаў (патэнцыял маем вялікі, можаце паверыць), якія прыцягнуць у вобласць, у нашу краіну гасцей з розных дзяржаў...

Што ты зрабіў для культуры ў свае гады?..

Аляксандр ГОСЦЕЎ вядомы меляманам як лідар хіп-хоп-гурта "Гарадская туга", а чыноўнікам

некалькіх напрамкаў адначасова: замкавы і Кіеўскі спускі, аглядавая вежа, зімовы сад, капліца-пахавальня, ансамблевая агароджа.

Асноўнымі сваімі задачамі Аляксандр Віктаравіч лічыць бесперабойнае функцыянаванне Палацава-паркавага ансамбля, рост даходаў, ліку наведвальнікаў. У 2013-м з апошнімі ўзніклі пэўныя цяжкасці — у прыватнасці, з-за таго, што санаторыі Гомельскай вобласці паднялі кошты на прахаванне. Як вынік — скарацілася колькасць ахвотных (у асноўным — расіян) падлячыцца і адпачыць у іх. А гэта — тыя самыя патэнцыйныя госці ансамбля. Змагаюцца за гэтыя катэгорыі з дапамогай шэрагу відаў паслуг: да прыкладу, пры ўступленні ў шлюб можна зарэгістраваць яго тут ва ўрачыстай абстаноўцы, правесці вясельныя фотадзеньнік на тэрыторыі комплексу і ў інтэр'ерах гістарычных будынкаў. "Простым смяротным" таксама гэта не забараняецца: кошт такой паслугі дадаецца да цаны ўваходнага білета.

Дарэчы, з нядаўняга часу пры жаданні можна купіць агульны білет ва ўсе аб'екты ўстановы (раней — толькі ў кожны паасобку). Між іншым, Палацава-паркавы выступіў з ідэяй агульнага білета

Адбыўся творчы вечар, прысвечаны 20-годдзю ўзорнага фальклорнага ансамбля "Верабейкі" Любанскага раённага цэнтра культуры.

ЛЮБАНШЧЫНА

Гурт выступаў цягам гэтых гадоў па ўсёй Беларусі, у 2010-м стаў пераможцам у Рэспубліканскім фестывалі фальклорнага мастацтва "Берагіня", а ў 2013-м з'ездзіў на гастролі ў Кракаў. Нязменным мастацкім кіраўніком гурта з'яўляецца Сяргей Выскварка, вядомы этнапедагог і даследчык. Акрамя "Верабейкаў" ён кіруе народным ансамблем народнага гумару "Смехаўё". Аб прафесійнай дзейнасці Выскваркі ў 2013 годзе рэжысёр Вольга Дашук зняла на студыі "Летапіс" Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" стужку "Старадаўнія танцы".

Акампаніятарам у "Верабейкаў" працуе гарманіст Васіль Семашкевіч — патомны музыка, найгрышы якога нядаўна выйшлі асобным дыскам пры дапамозе Мінскага абласнога цэнтра народ-

На людным месцы

Школа танцаў і не толькі...

У час летняй танцавальнай школы.

най творчасці і РМГА "Студэнцкае этнаграфічнае таварыства". З юбілеем ансамбль і асабіста Сяргея Выскварку віншуе калега і даўня сяброўка — кіраўнік ўзорнага фальклорнага калектыву "Калыханка" Міханавіцкага дома фальклору

Ларыса Рыжкова. У якасці падарунка яна дзеліцца ўспамінамі аб удзеле ў летняй танцавальнай школе "Пятровіца" на Любаншчыне.

— Дрэвы, трава, плот, лаўка са старога хаты... — узгадвае Ларыса Мікалаеўна. — Амаль струхлелая.

Але на ёй добра сядзіцца, думаецца... Спектакль. Сучасная дзея. Пятровіца. Мастацтва дапаўняе тое, чаго няма ў жыцці. Яно дае чалавеку мару, асалоду, кампанію, сяброўства. Адчуванне аднасці і роднасці. А побач Выскварка... Шчаслівы... Рагоча...

Паўсюдна ў свеце фальклор і фальклорны працэс затухаюць, а ў Любані яны маладзюць ды развіваюцца. Фалькларысты звычайна шукаюць вельмі даўнія пласты фальклору, ігнаруючы ўсе праявы сучаснай народнай творчасці як з'яву познюю і малаэфектную для навукі і сучаснага культурнага працэсу. А ў Любанскім раёне і на сучасны, і на архаічны фальклор глядзіць Выскварка. Глядзіць улюбёна.

Апошнія дзесяцігоддзі ў свеце, не толькі ў нас, прынята нарадзіцца ў адным месцы, вывучыцца ў другім, а працаваць у трэцім. З Выскваркам атрымалася іначай: ён

нарадзіўся і працуе на Любаншчыне. Тут жыве ягоная маці, жылі бабулі і дзяды...

Фалькларыстамі з Мінска сабраны матэрыял, неабходны для кніжак, артыкулаў, фонаархіваў. А Выскварку трэба больш: каб любанскія танцы на Любаншчыне танчылі, каб любанскія касцюмы на Любаншчыне насілі, каб мова, песня, казка — гучалі. І яны гучаць...

Для даведкі. Школа традыцыйнага народнага танца "Пятровіца" праходзіць з 2011 года, перад святам Пятра (12 ліпеня). Моладзь пад час "Пятровіцы" мае магчымасць павучыцца любанскім танцам ад носьбітаў фальклору з розных вёсак раёна, а таксама ад этнахэраографа Сяргея Выскваркі. Акрамя танцавальных заняткаў, удзельнікі знаёмяцца і з іншымі праявамі лакальнай традыцыйнай культуры Любаншчыны: песнямі, гульнямі... Праходзяць канцэрты аўтэнтычных гуртоў, сумесныя вечарыны. У Пятровіцы прымаюць удзел студэнты з Беларусі, Літвы і Расіі.

Падрыхтавала Алена ЛЯШКЕВІЧ

на наведванні... усіх музеяў горада! Нягледзячы на тое, што ў Мінску такое пачынанне ажыццявіць не ўдалося, спадар Гасцеў не без падстаў разлічвае, што ў Год гасціннасці Гомель стане першапраходцам у такім пытанні.) Яшчэ тут праводзяць платныя лекцыі, экскурсіі, а таксама выстаўкі (парадку пяці новых у месца), прадаюць сувеніры. Плюс папулярны сайт. Пазабюджэтная выручка летась склала 2,5 мільярда рублёў.

Распавёў Аляксандр Віктаравіч і пра планы. Найбліжэйшая задумка, якая, як спадзяецца генеральны дырэктар, будзе рэалізавана ўжо сёлета, — устанавіць на цэнтральным уваходзе вялікія прыгожыя вароты. Далёкая ж перспектыва такая. У парку ёсць мноства старадаўніх падземных хадоў, і іх можна пачаць паступова “ажыўляць”, каб затым праводзіць тут экскурсіі. Маюцца колішнія прад-

выдаткавана каля 200 мільёнаў рублёў. Але ўвогуле да рамонта, выкананага гаспадарчым спосабам (на 70 мільёнаў рублёў), стаўленне ў Пятра Іванавіча неадзначнае. Да становага моманту ён адносіць тое, што з дапамогай гаспосабу дасягаецца эканомія бюджэтных сродкаў, а супрацоўнікі школы, якія займаліся рамонтам, натуральна, былі зацікаўлены ў яго якасці. З іншага боку, дырэктар асцерагаецца, што такі метады можа прыняць пастаянны характар.

“Лекар павінен займацца лячэннем, — па-філасофску заўважае Пётр Свядлоў, — напрацоўваць прафесійныя навыкі. Гэта ж і мы: павінны займацца выхаваннем дзяцей, несці культуру ў масы. А калі мы ў свой працоўны час робім тое, што не датычыцца нашых прамых абавязкаў, — гэта няправільна. Добра, што ў нашай школе сярод супрацоўнікаў аказаліся тыя, хто сёе тое кеміць у будаўніцтве — няхай і

Баліць жа душа ў Пятра Свядлова за тое, наколькі змоглі адптавацца ў дарослым жыцці выпускнікі школы. Выкладчыкі склад, сама школьная атмасфера даюць ім неабходныя навыкі і веды, выходзяць, прышчэпляюць культуру рамяства і паводзін у грамадстве. А за сценамі ўстановы, мяркую Пётр Іванавіч, у харэаграфічным асяродку нярэдка можна сутыкнуцца з поўнай адсутнасцю прафесіяналізму.

“Часта я не разумею, што хочучь сказаць сваімі нумарамі мае калегі, — гарачыцца дырэктар. — У іх пераважае форма, якую яны падгледзелі ў тэлевізары ў заходніх танцоўшчыкаў, і зусім адсутнічае змест — хоць лібрэта для глядача пішы. Механічны набор штампаў, які нічога не дае ні розуму ні сэрцу, калька, прычым вельмі нізкай якасці! Ніякай эстэтыкі, ніякай прыгажосці, слабенькая пластыка! А потым кажуць пра развіццё нацыянальнай культу-

яднання “Беларускае таварыства глухих”. Аднак дырэктар установы Міхаіл ГУЛАКОЎ паслаблення не даў і адкрыта распавёў пра тое, якія праблемы даводзіцца вырашаць яму. Такім чынам, зірнём на побыт ведамаснай установы культуры.

Галоўная задача ДК — рэабілітацыя інвалідаў па слыху, і ўсе паслугі прадастаўляюцца ім тут бясплатна. А грошы ў 2013-м прыносілі платныя гурткі для ўсіх ахвотных — харэаграфіі, ўсходняга, гістарычнага танца, хатха-ёгі, — а таксама школа эстэтычнага выхавання, курсы кройкі і шыцця, тэатральна-драматычная студыя і студыя вакалу (усяго ў 49 гуртках займаецца крыху менш за тысячу чалавек), вечары адпачынку, канцэрты (535 мерапрыемстваў прайшло за справядачны перыяд, іх наведвала каля 40 тысяч чалавек). Частку плошчаў устаноўа здае ў арэнду. Агульны прыбытак — 498 мільёнаў рублёў.

будынка, дзе ён будзе знаходзіцца, павінна скончыцца сёлета; на апошні этап выдзелена 700 мільёнаў рублёў. Для цэнтра закуплены мношальныя і капіравальныя тэхніка, паліграфічнае абсталяванне (коштам прыблізна 200 мільёнаў). Іх “магутнасці” выкарыстоўваюць не толькі пад свае патрэбы, але і для атрымання пазабюджэтных сродкаў (у 2013-м яны склалі 236,4 мільёна рублёў, а на ўтрыманне ўстановы з бюджэту было выдзелена каля двух мільярдаў). У памяшканні, якое пакуль арандуе выставачная зала Цэнтра, можна набыць творы ДПМ, карціны мастакоў. Супрацоўніцтва з прыватнымі структурамі ў метацэнтры адбываецца ў асноўным так: уладальнікі аграсядзіб бясплатна прадастаўляюць свае плошчы пад мерапрыемствы, якія праводзяцца пад эгідай установы, але паслугі (напрыклад, перакусіць) пры гэтым платныя.

Чаму б не з... сутарэнняў!

уктовыя склепы, але яны пакуль забетанаваны. Іх таксама можна з часам адкрыць і гандляваць там, скажам, фірменным гатункам каньяку. Пад зімовымі садам захаваліся печы: яны ацяплялі цукровы завод, які знаходзіўся ў XIX стагоддзі на гэтым месцы. І іх было б варта прадставіць на агляд усім. “Фронт працы такі, што гадоў на дзесяць-пятнаццаць хопіць, — кажа Аляксандр Гасцеў. — Мелася б фінансаванне...”

Танцы на мяжы

Дырэктар Гомельскай харэаграфічнай школы мастацтваў Пётр СВЯРДЛОЎ, зазначыўшы спярша пра тое, што шмат грошай не бывае, выказаў падзяку ўладам горада: у школе правялі рамонт трэцяга паверха, калідораў, замянілі вокны і сантэхніку — на ўсё пра ўсё было

на самым прымітыўным узроўні, а ў некаторых устаноўах горада, я ведаю, людзі проста стагналі...”

А вось за пазабюджэтнае фінансаванне Пётр Іванавіч галасуе абедзвюма рукамі. І прыводзіць такі прыклад. У яго ўстанове працуюць 35 выкладчыкаў, навучаецца 700 дзяцей. Спідар Свядлоў прызнае, што педагогам нялёгка, але ж за кошт такой мінімізацыі ў школы з’яўляюцца дадатковыя сродкі. Паступаюць яны і ад апякунскага савета, які складаецца з бацькоў вучняў. На гэтыя грошы былі набыты жалюзі, фарбы, тканіны для касцюмаў. Калектывы школы даюць канцэрты ў рамках гарадскіх і абласных мерапрыемстваў, паказваюць мюзіклы — таксама грошыкі ў скарбонку. Такім чынам, у сярэднім месячныя бюджэты паступленні ў 2013 годзе склалі 28,5 мільёна рублёў, а пазабюджэтыя — 26,5 мільёна.

ры. У чым жа яна заключаецца ў дадзеным выпадку? У эратычных рухах? Мне кажуць, моладзі гэта падабаецца, гэта сучасна, выхваляюцца, што выйгралі першае месца на нейкім конкурсе. Якія гэта конкурсы?! Іх праводзяць такія ж непрафесіяналы, прыватныя арганізацыі, выпадковыя людзі, якія маюць ускоснае або ўвогуле не маюць дачынення да харэаграфіі! Добра, я не такі ўжо рэтраград, — няхай будучы такія танцы, але няхай будзе і беларускае харэаграфічнае мастацтва, заснаванае на нашых каранях! Інакш мы давыхоўваемся да таго, што назаўсёды страцім яго. Мы ўжо яго губляем! Вось пра што я крычу на кожным кроку! Я вам жорсткія рэчы скажу: час заканчваць з засілем папсы! Пера праводзіць адсеў з-за прафнепрыдатнасці, пара як след разабрацца з тым, як, хто і чаму вучыць у нашых навучальных устаноўах сферы культуры...”

То холад, то...

Уражаны эмацыянай прамовай Пятра Свядлова, нават прыціснуты яго напорам, я разлічваў на некалькі хвілін рэлаксацыі ў Доме культуры ўнітарнага прадпрыемства “Віпра” Грамадскага аб-

“Быццам бы, круцімся, — уздыхае Міхаіл Уладзіміравіч. — Але ўвось нам споўніцца 35 гадоў, а за ўвесь гэты час капітальны рамонт нашага будынка ніколі не рабіўся...”

У тым, што ДК патрабуе абнаўлення, я пераканаўся асабіста. Напэўна, у 1979-м ён выглядаў, бы цукерачка, а сёння... Абшарпаныя сцены, выцвілыя падлогі, трэшчынкі, бітыя прыступкі... Не скажу, што разруха цалкам акупавала Дом культуры, але ўражанне ад убачанага засталася, акуратна напішу, не самае вясёлае. “Бацькі дзяцей, якія займаюцца ў гуртках, пастаянна скардзяцца, — працягвае Міхаіл Гулакоў. — То на холад, то на “Савецкі Саюз” — у горшых яго праявах. Прывяду наступны факт: летась мы не змаглі здаць ніводнага памяшкання пад выпускныя вечары. Кажуць, выглядаем несалідна... Вельмі спадзяюся, што ў 2014-м унітарнае прадпрыемства “Віпра” распачне такі рамонт нашых хаця б фае і ўвахода...”

Свята чакалі 75 гадоў

Пра рамонт са мной гутарыў і Мікалай ШАМШЭНЯ — дырэктар Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці. Рэканструкцыя

— У лістападзе ў вашай выставачнай зале прайшла цікавая выстаўка нацыянальнага беларускага касцюма і ручніка “Славянская крыніца”...

— Так, ручніка і народнага касцюма канца XIX — пачатку XX стагоддзяў. Жыхарамі і майстрамі-ўмельцамі Гомельскай вобласці былі прадстаўлены арыгінальнае і адноўленае адзенне таго часу, стылізацыі пад даўніну.

— Мікалай Іванавіч, а колькі каштуе адзін такі рэканструяваны касцюм?

— У залежнасці ад матэрыялу, з якога ён выраблены. Але не так дорага, як вы можаце падумаць...

Такія рэаліі

Ведаецца, і Гомель у плане культурна-эканамічнага існавання не пакінуў у мяне нейкага маркотнага адчування. Ва ўстаноўах горада думаюць пра будучыню. Так, зыходзячы з, быць можа, не занадта вялікіх сродкаў, што выдзяляюцца бюджэтам, ды з зусім не завоблачных зарплатаў. Круціцца, як дакладна заўважыў Міхаіл Гулакоў, не апускаюць рук, прыдумляюць праекты, выручка ад рэалізацыі якіх дасць жыццё чарговым задумкам.

K

Крыху статыстыкі

У 2013 годзе з бюджэту на ўтрыманне, заробную плату, рэканструкцыю і рамонт, набыццё ўсяго неабходнага, правядзенне мерапрыемстваў устаноўах культуры Гомельшчыны было выдзелена 597,4 мільярда рублёў. На будаўнічыя работы аб’ектаў культуры Жлобінскага раёна ў рамках Рэспубліканскага фестывалю-кірмашу “Дажынкі-2013” выдаткавана каля 46 мільярдаў рублёў. Пазабюджэтыя паступленні ў рэгіён склалі 63 мільярды рублёў, спонсарскія — амаль 4 мільярды (271% ад вынікаў 2012 года).

На людным месцы

Свята агню з елкай

Такая сустрэча цягам не аднаго стагоддзя адбываецца ў вёсцы Новае Палессе Лельчыцкага раёна.

ЛЕЛЬЧЫЧЫНА

Яе жыхары, удзельнікі народнага фальклорнага калектыву “Палескія напевы” — хормайстар Ніна Палын, загадчык Новапалескага сельскага клуба Марыя Светава, акампаніатар Аляксей Баравы, а таксама — Валянціна Баравая, Любоў Бялоцкая, Аляксандра Бялоцкая, Марыя Дрынеўская, Надзея Радке, Марыя Бух, Надзея Лісіцкая, Ева Грыцкевіч, — перанялі ад сваіх продкаў-аднасьлячанаў і захавалі старажытны абрад “Грамніцы”, які яны праводзяць штогод 15 лютага.

У хрысціянскай традыцыі Стрэчанне — гэта сустрэча апошніх праведнікаў Старога Запавету Сімяона і Іанны з носьбітам Новага Запавета, у асобе якога ўжо сустрэлася Бажаство і чалавецтва.

Пасля службы ў царкве, асвячэння васковых свечак і блашавання вернікаў жанчыны збіраюцца на абыход вёскі. Абрад увабраў у сябе шмат народных прыкмет: “Калі снег капае са страхі, ды шчэй зіма воп’ецца той вадзіцы, што шчэй зіма воп’ецца”; “Калі на стрэчанне певень нап’ецца вадзіцы, то на Юр’я вол наесца і травіцы”. Паводле жыхароў Новага Палесса, Стрэчанне — свята жывога агню і свечкі, бо стрэчанская свечка, як кажуць палешукі, “агонь жа еты, абараняе нас ад злоса ж нечыстае сілы”.

Адным з галоўных атрыбутаў, які суправаджае абыход вёскі, з’яўляецца елка. У Новым Палессі ўпрыгожваюць яе самаробнымі кветкамі, каб з елкай вясну гукаць. Удзельніцы абраду кажуць: “Як наша ёлка похорашла, расцвіла ад нашых кветчак, так і зямелька наша хутка расцвіце пуд ясным сонейком, зазеленее, да расцвіце кветкамі ўсякімі, а мы, жонкі, давайце сёння пагуляем, свята ж, вясну нагукаем!”

Удзельніцы “Палескіх напеваў” пачынаюць абыход вёскі са свечкамі, іконай і песнямі. Удзельнічаюць у карагодах — гэтакім “касмічным танцы”, у аснове якога — магічнае кола. Палешукі лічаць, што той, “хто ў карагодзе — той наш”. Жанчыны ж водзяць карагод “Крывы танок”.

Елку даручаюць самай паважнай жанчыне. Яе садзяць у сані і вязуць з песнямі. Людзі ідуць з песнямі да крыжа, які знаходзіцца на ростані дарог. Потым елку замацоўваюць саматканым ручніком на аброчным крыжы, і жыхары вёскі разыходзяцца па хатах. У кожнай запальваецца грамінная свечка. Менавіта з ёй і малітвай абыходзяць вуглы не толькі жылля, але і падворака, ды асвячаюць іх жывым агнём гэтай свечкі.

Потым ідуць да вогнішча, да якога нясуць усе непатрэбныя рэчы і спальваюць іх, каб вызваліцца ад усяго дрэннага. Свята заканчваецца каля вогнішча агульнай трапезай.

Людміла МЕЛЬНИКАВА, вядучы метадыст па народных традыцыях і абрадах Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці

Вучыліся рэжысёры

6 — 7 лютага на Віцебшчыне знаходзілася дэлегацыя спецыялістаў Цэнтра нацыянальнай культуры Латвіі (Рыга).

РЫГА — ВІЦЕБСК

Для гасцей была арганізавана экскурсійная праграма па старажытным Полацку з наведаннем Цэнтра рамёстваў і нацыянальных культур, Сафійскага Сабора, Дзіцячага музея, Музея беларускага кнігадрукавання ды іншых культурных месцаў і ўстаноў.

У абласным цэнтры латышам была прадастаўлена магчымаасць азнаёміцца з працай Культурна-гістарычнага комплексу “Залатое колыца горада Віцебска “Дзвіна”. Не абышлося і без цікавай экскурсійнай праграмы: зямальным было падарожжа ў абласны краязнаўчы музей і яго філіял — Мастацкі музей, Дом-музей і Арт-цэнтр Марка Шагала.

Спецыялісты з латвійскай сталіцы падзяліліся вопытам арганізацыі і правядзення масавых культурных мерапрыемстваў у рамках творчай лабараторыі “Школа рэжысёраў” ды абласнога семінара для спецыялістаў па падрыхтоўцы масавых мерапрыемстваў, які адбыўся ў Віцебскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці і сабраў лепшых рэжысёраў з раёнаў ды гарадоў вобласці. Было чым падзяліцца і культурнымі нашай вобласці. Тут жа адбылася прэзентацыя такіх культурных з’яў Віцебшчыны, як Міжнародны фестываль песні і музыкі Падняпроўя Расіі, Беларусі і Украіны “Дняпроўскія галасы ў Дуброўне” і Міжнароднае свята традыцыйнай культуры “Браслаўскія зарніцы”.

Андрэй СТРУНЧАНКА, вядучы метадыст Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці

Майстар-клас для клубных аб'яднанняў

Адзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Дзятлаўскага райвыканкама, мясцовыя РДК і Беларускі гульнявы тэатр роставых лялек "Dolls4All" даслалі ў нашу рэдакцыю запрашэнне на Першы Адкрыты фестываль-карнавал роставых лялек і гульнявых праграм "Дасканалы свет казкі", які запланаваны на 1 мая. Мы зацікавіліся: што за тэатр? Што за фестываль? У выніку высветлілася, што амбіцыйнасць дзятлаўскіх работнікаў культуры мае сур'ёзнае абгрунтаванне. У тым ліку і фінансавае.

Яўген РАГІН

Сабекошт ідэі, зніжаны ў сем разоў

Як стварыць раённы дзіцячы тэатр з міжнародным прызнаннем?

Усё пачалося з "Мелодыі..."

На выніковай калегіі Міністэрства культуры гаворка ішла і пра тое, што шмат у нас раённых мерапрыемстваў, якія называюцца фестывалі для таго, каб грошы здабываць з абласнога ці рэспубліканскага бюджэту. Дык вось, дзятлаўскі фестываль-карнавал — самадастатковы ў фінансавым плане, грошы з бюджэту не "высмоктвае", а зусім наадварот...

Генерыраваў "лялечную" ідэю Іван Каско. У свой час працаваў у раёне загадчыкам аўтаклуба. Стварыў дзіцячы калектыў "Мелодыя душы", які прафіляваўся на пастаноўцы мюзіклаў, музыку да якіх збольшага пісаў сам Каско. Аматырскі калектыў складаў аж у 80 чалавек пераўтварыўся ва ўзорны тэатр-студыю, што пачаў спецыялізавацца на выкарыстанні роставых лялек.

Немалаважная заўвага: лялькі тэатр не купляў, а рабіў сам. Для гэтага былі патрэбны клей, паралон ды футра. Крамная роставая лялька, па словах Івана Каско, каштуе сем мільёнаў рублёў, а самаробная абдызеца ўсяго ў адзін. З гэтай выкладкай Іван Іванавіч зайшоў у райфінадзел, а выйшаў з шасцю мільёнамі. Яму паверылі, бо пераканаўчым было зніжэнне сабекошту.

Гэта было першае і апошняе дзяржаўнае грашовае ўліванне ў стварэнне Беларускага гульнявога тэатра роставых лялек у Дзятлаве. Каско купіў клей, паралон, футра. Першы камплект "хэндмэйдавых" смяшарыкаў акупіўся з дывідэндамі за месяц. За гэты час калектыў зарабіў на платных спектаклях больш за 20 мільёнаў рублёў...

Свята для ўсіх?

Сёння Іван Каско — дырэктар Дзятлаўскага РДК. А свой Беларускі тэатр, што вырас з "Мелодыі душы", ён назваў "Dolls4All" — "Лялькі для ўсіх". У вобласці да назвы спачатку паставіліся з насцярогай: маўляў, ці не занадта вось так адразу і — Беларускі тэатр? Аргументы ў сваю абарону ў Каско былі жалезныя: роставыя лялькі шмат у якіх раёнах краіны выкарыс-

хаеі Дзятлаўскі тэатр разлічвае на міжнароднае прызнанне — ні больш ні менш... І тут крыць не было чым. Так і распачаў сваю дзейнасць Беларускі тэатр роставых лялек.

Пераапрацоўваў у мюзіклы п'есы для дзяцей, у тым ліку і беларускіх аўтараў, выступаў па раёне, вобласці, у сталіцы і ўвогуле па Міншчыне. Толькі за навагоднія святы зарабіў 40 мільёнаў рублёў! Білет на тэатральную гульнявую праграму каштуе 50 тысяч, а зала ў РДК — на 300 месцаў. Вось і лічыце... А яшчэ тэатр зарабляе на сваё развіццё тым, што літаральна днямі пачаў ладзіць для ўсіх ахвотных майстар-класы па вырабе роставых лялек. Кошт навучання — тры базавыя велічыні. На рэкламу ўжо адгукнуліся работнікі культуры Міншчыны, а таксама Лідскага раёна.

Цяпер у тэатральным "арсенале" — ці не тры дзясяткі лялек. А 27 сакавіка Тэатр-студыі ў Дзятлаве спаўняецца 5 гадоў. Першы Адкрыты фестываль-карнавал стане чарговым этапам у дзятлаўскім тэатральным развіцці.

І, уласна, — пра фестываль

На Дзятлаўскім фэсце-карнавале будуць і конкурсы, разлічаныя на ўсіх членаў сям'і. "Дасканалы свет казкі" прапануе на стадыёне "Колас", у гарадскім парку і ў РДК танцавальныя флэшмобы, анімацыйныя пляцоўкі, тэматычныя фотазоны, нон-стоп-майстар-класы, музычныя канцэрты, цыркавыя рэпрызы, інтэрактыўную дзейнасць дзіцячага тэлеканала "Папугай"... Апагеем свята стане музычная гульня-забаўка "Вясенняе НаВушахСтаянне". Фэст будзе доўжыцца цягам усяго дня.

Далучайцеся не толькі да малабюджэтнага, але маштабнага карнавалу, які запомніцца і малому, і даросламу. Далучайцеся

Роставыя лялькі тэатра ля Дзятлаўскага РДК.

тоўваюцца, але вось маштабныя мюзіклы з іх дапамогай ніхто не робіць, а ў нас, маўляў, — доўгатэрміновая тэатральная перспектыва. У вобласці пагадзіліся. Але задалі яшчэ пытанне: "А чаму назва "Лялькі для ўсіх" — на англійскай мове? Ды таму, адказаў Каско, што ў год Чэмпіянату свету па

да крэатыўнага мыслення, да творчага пошуку, да арыгінальнага і простага падыходу ў вырашэнні любой складанай задачы. Разумею, што справа гэтая — няпростая. Але іншага шляху да глядацкага сэрца ў работнікаў культуры проста няма!..

К

Семінар пад гармонік

Алена Прохарава і Васіль Нікіцін на танцавальнай дзён.

У аграгарадку "Бацэвічы" прайшоў раённы семінар для работнікаў культуры "Метады адрджэння танцавальных традыцый Клічаўшчыны". Арганізавала мерапрыемства ў фармаце танцавальнай вечарыны загадчык Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Клічаўскага раёна Жанна Ачыновіч.

Ініцыятарам правядзення вечарыны выступіла актывістка Алена Прохарава з Мінска. Яна ж прадумвала і канцэпцыю ме-

рапрыемства. Планавалася, што наведвальнікамі стануць жыхары Бацэвічаў, а граць будуць музыкі мінскай капэлы "На таку". Прадстаўнікі мясцовай адміністрацыі прыхільна паставіліся да ініцыятывы, прапанавалі правесці пад час вечарыны семінар для работнікаў культуры раёна. Апошнія згадвалі танцы са сваіх вёсак, вучылі ім калег ды гасцей. Ідэямі сталі як жыхары Бацэвічаў, так і аматары традыцыйнай культуры, сябры Студэнцкага этнаграфічнага таварыства. Танчылі вальс, польку, падэспань, кракавяк, "Мясц", "Каробачку", "Страданне", "Лявоніху", "Лысага".

У дзень вечарыны да мінскіх музыкаў далучыліся мясцовыя гарманісты Уладзімір Александровіч з вёскі Клічаўскія Пасёлкі і Дзмітрый Русецкі з Клічава. Адзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі райвыканкама дапамог з транспартам, таму ў вечарыне прымалі ўдзел носьбіты традыцый і работнікі культуры з вёсак Востраў, Арэхаўка, Дзмітраўка, Максімавічы, а таксама — вакальны ансамбль ветэранаў "Крыніца", этнаграфічнае аматарскае аб'яднанне "Калагод", дзіцячы танцавальны калектыў "Кантрасты", аматарскае аб'яднанне "Спадчына".

Прыемна, што некаторыя госці прыехалі ў традыцыйных строях. Зоя Самец, напрыклад, носіць строй сваёй прабабулі з вёскі Каўбчанская Слабада, а Валянціна Нікіціна сама пашыла сабе ўбор паводле старажытнага адзення вёскі Заполле. Муж яе — Васіль Мікалаевіч — танчыў у аўтэнтычнай кашулі. Жанчыны, у якіх не было строяў, прыйшлі ў квяцістых хустках. Вечарына атрымалася нейкая... сапраўдная, калі так можна сказаць: і танцы, і музыка, і строі ўдзельнікаў — усё казала пра павагу да даўніны...

Алена ЛЯШКЕВІЧ
Фота аўтара

Стратэгія начальніка аддзела

У сферы культуры Смалявіцкага раёна — 46 устаноў культуры, 249 супрацоўнікаў. Больш за 90 працэнтаў спецыялістаў маюць вышэйшую і сярэднюю спецыяльную адукацыю. У 171 клубным фарміраванні — амаль дзве тысячы ўдзельнікаў. 18 калектываў — народныя і ўзорныя. Летась было праведзена больш за тры тысячы мерапрыемстваў.

А вы чулі ў вёсцы джаз?

Павел ГРАФУТКО,
Смалявіцкі райвыканкам:

— Нашы прыярытэты: арганізацыя адпачынку ўсіх катэгорый насельніцтва, адрджэнне народных традыцый і рамёстваў, павышэнне майстэрства аматараў, пошукі новых падыходаў да штодзённай дзейнасці.

Новае — забытае старое. Так, святы вёсак ладзіліся спрадвек. Але мы гэтыя мерапрыемствы імкнемся насыціць новым, нефармальным, зместам. Мала-населеных пунктаў становіцца ўсё больш, але ніхто іх не скідвае з рахунку, таму любая культурная дзея ўспрымаецца насельніцтвам не толькі як творчая, але і ідэалагічная акцыя нашай увагі да вясковага жыцця. Такой палітыкі і прытрымліваемся. За мінулы год правялі два дзясяткі святаў, за якіх ніхто не сорамна.

Увогуле, імкнемся быць мабільнымі ў творчым абслугоўванні насельніцтва. З гэтай нагоды сталымі канцэртнымі пляцоўкамі для нас даўно сталі фермы і мехдвары. У нас ёсць перасовачны шматпрофільны цэнтр "Крыніца" (на вёску скіроўваюцца ўсе раённыя службы). Рэгулярнымі сталі творчыя аграгарадоцкія акцыі "Кірмаш талентаў". Менавіта на сяле мы шукаем змену нашым кадрам — яркую, творчую, самабытную. Шукаем — і знаходзім! Да прыкладу, на Міжнародным фестывалі-конкурсе вакальнага мастацтва "Зарапад талентаў", што праходзіў у Маскве, джазавы гурт з пасёлка Усяж адзначаны дыпламам Першай ступені! Вы, да прыкладу, чулі ў вёсцы джаз? Словам, таленты ў нас як грыбы растуць. Спадзяюся, што неўзабаве наша армія культурнаў значна памаладзе.

А пакуль кадравая праблема — актуальная. У нас ёсць вакансіі рэжысёраў, мастацкіх кіраўнікоў. Таму нашы прадстаўнікі абавязкова будуць прысутнічаць на выпусках у сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах. Пытанне, як падаецца, мы паспяхова закроем яшчэ і таму, што сёлета ў нас ёсць свая чарга для набыцця жылля. І пасля здачы 60-кватэрнага дома ў Смалявічах практычна ўсе спецыялісты аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі атрымаюць добраўпарадкаваныя кватэры. Прыблізна такая ж сітуацыя — і на сяле. Да прыкладу, з прыцэлам менавіта на патрэбы і нашых работнікаў культуры здаецца шматкватэрны дом у пасёлку Зялёны Бор. Словам, праблему бачым — і ведаем, як яе вырашаць.

У нас ёсць пакуль вакансіі рэжысёраў, мастацкіх кіраўнікоў. Таму нашы прадстаўнікі абавязкова будуць прысутнічаць на выпусках у сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах. Пытанне, як падаецца, мы закроем яшчэ і таму, што сёлета ў нас ёсць свая чарга для набыцця жылля.

Важная задача — рост пазабюджэтных паступленняў. Скажам, за мінулы год нашы ўстановы культуры зарабілі больш за 86 мільёнаў рублёў. Менавіта за кошт гэтага пазабюджэту мы набылі музычнае абсталяванне, правялі бягучыя рамонтныя работы ды бібліятэк. А рамонт і абсталяванне патрабуюць грашовых уліванняў. Таму надзённым застаецца пытанне павышэння якасці клубнага абслугоўвання насельніцтва.

Сёлета, апроча традыцыйных тэатральных акцый і мастацкіх пленэраў, будзем ладзіць Першы Адкрыты конкурс выканаўцаў на духавых інструментах, правядзем Абласное свята "Паклоніміся вялікім тым гадам" у рамках Рэспубліканскага фестывалю народнай творчасці ветэранскіх калектываў. Прадоўжыцца сёлета, натуральна, і аптымізацыя сельскіх публічных бібліятэк. Пастараемся, каб працэс прайшоў без хваравітых адхіленняў. Зробім усё для таго, каб хутчэй адкрыць клас харэаграфіі ў Смалявіцкай ДШМ.

У якіх стасунках айчыны спорт з культурай наогул і культурай маркетынгу ў прыватнасці? Вартым увагі падаецца прыклад баскетбольнага клуба "Цмокі-Мінск", дзе дырэктар Цэнтра эканамічнага развіцця і спартыўнага маркетынгу Аляксандр Куль звярнуўся па дапамогу да беларускай міфалогіі, каб стварыць адметную канцэпцыю для брэнда каманды. У мінулым цэнтравы беларускай зборнай ды пераможца Маладзёжнага Чэмпіянату Еўропы 1994 года, ён прыдумвае іміджавыя хады, папулярныя нацыянальную культуру.

так захапляліся, што нават саскоквалі з парэнчай (узровень другога паверха), але ўскараскавалі назад і працягвалі дырыжыраваць сектарами. У іх вялікая фанацкая культура, якая склалася гістарычна, бо ў 1980 — 90-х гадах яны дванаццаць разоў становіліся чэмпіёнамі Грэцыі. Спрыяла гэтаму і харызма грэчаскага бога".

Мэта — рэклама

Калі Арэс быў бязлітасны, то цмок — увасабленне імкнення да мудрасці, ведаў і багацця. Як тлумачыць Аляксандр Куль, рэбрэндынгу стаўся штуршком да далейшага росту і развіцця інфраструктуры: "Клуб, па сутнасці, толькі пачынае раскручваць свой брэнд. Мы арганізавалі працу прэс-службы, пачалі выпускаць добрыя матэрыялы, якія публікуюцца не толькі на нашых старонках у сацыяльных сетках, а таксама і ў СМІ. Кола стасункаў пашыраецца, і ўжо ёсць прапановы партнёрства ды ўзаемнай рэкламы. Хацелася б, каб на гэтай хвалі ўжо ў наступным сезоне мы працавалі, не толькі залучаючы спонсарскія грошы па напрацаванай схеме, але і зараблялі на рэкламных паслугах, паказвалі, што ў нас ёсць добрыя рэкламныя пляцоўкі і вялікая аўдыторыя".

Суразмоўца любіць параўноўваць баскетбольную каманду з вялікім круізным лайнерам, дзе трэнерскі склад — гэта капітанскі мосцік, каманда — сам карабель і ягоны механізм, а маркетынгавы аддзел — аніматары, і ёсць фанацкая база, якую яны павінны сабраць на гэты лайнер ды адправіць у падарожжа. "Мы мусім прывабіць людзей, каб яны захацелі правесці сезон з намі, каб яны атрымалі задавальненне і прайшлі з намі гэты шлях, каб яшчэ і купілі сувеніры, выдаткаваліся на ежу, і разам з тым атрымалі наўзамен якасны эмацыйны прадукт. Усё гэта я называю бізнесам. Але мы, "аніматары", не ўплываем на гульню".

Ад "аніматараў" залежыць настрой баскетбалістаў і балельшчыкаў—"пасажыраў". Тое, што клуб пазіцыянуе сябе на роднай мове, звяртаецца да беларускай культуры, на думку Куля, — фактар, які ў гэтым абавязкова дапаможа:

— Гэта як дадатковая матывацыя: ты ведаеш, што робіш нешта не толькі для клуба, але і для сябе, для культуры, мовы ды краіны. Мы гуляем на міжнародным узроўні, прадстаўляем нашу Радзіму, і калі ты прыносіш на замежную арэну не толькі прыгожую гульню, але паралельна з гэтым і частку нашай культуры ды мовы — гэта, я лічу, вялікі плюс.

Ігар Мыслівец, студэнт Інстытута журналістыкі БДУ

Ці прыдасца вопыт спартыўнага маркетынгу ў культуры?

Маркетинг? А навошта?

Спартыўны маркетинг — неруш на беларускіх стадыёнах. Урэшце, назіраюцца спробы асваення дзелянкі. У першую чаргу гэта датычыцца клубаў, якія гуляюць у еўрапейскіх лігах: мінскага "Дынама" ў КХЛ, "БАТЭ" ў Лізе Чэмпіёнаў, "Цмокаў" у Адзінай лізе ВТБ і Кубку выкліку ФІБА. Маркетингавая кампанія "Цмокаў" уражвае на фоне астатніх, прынамсі, баскетбольных, каманд рэспублікі. Дастаткова кінуць вокам на турнірную табліцу чэмпіянату: "БК Сож-ГДУ", "Імпульс-БДУ-ІР" ды "Гродна-93" — тут не выпадае казаць пра адметнасць брэнда.

Пытанне, як надаць іміджу пазнавальнасці, турбавала Аляксандра, калі ён быў яшчэ гульцом. Задуманае здзейсніў на новай пасадзе ў 2012-м, і клуб "Мінск-2006" быў перайменаваны ў "Цмокі". І пераўвасабленне выклікала рэакцыю!

Скепсіс да рэбрэндынгу

Урэшце, скептыкі сцвярджалі, што гэты персанаж да Беларусі не мае дачынення, аднак цмок часта згадваецца ў фальклоры. Да таго ж, сустраць яго можна і ў творах Яна Баршчэўскага, Уладзіміра Караткевіча. Іван Насовіч пісаў, што цмок — гэта вясёлка, якая высмоктвае ваду

Цмокі — не неруш!

з ракі і перапампоўвае яе назад на неба, бо задача цмока — захоўваць баланс у прыродзе. А Статут ВКЛ пагражаў грашовымі і цялеснымі пакараннямі за паляванне на цмока. Такім чынам, развіваючы брэнд, клуб робіць асветніцкую і адукацыйную працу: "Мы імкнуліся зрабіць імідж больш самабытным, — дадаў Аляксандр Куль. — І я лічу першай невялікай перамогай тое, што назва "Цмокі" больш не ўспрымаецца як смешнае, людзі гэта прынялі. Калі быў распрацаваны лагатып, які стаў больш эмацыйным і выразным, то я не пачуў ніводнага негатыўнага каментарыя з нагоды рэбрэндынгу".

Вопыт ЗША і Грэцыі

Яшчэ ў 90-ыя гады Аляксандр Куль скончыў амерыканскі ўніверсітэт імя Джорджа Вашынгтона, дзе

■ А што ў культуры?

Урэшце, цмоку цяжкавата замахнуцца на агульнанацыянальны брэнд, але, зрабіўшыся лакальным, ён можа прынесці сваю карысць. Так, дракон пакрысе становіцца сімвалам Лепельшчыны, дзе летась адкрылі першую кампазіцыю, прысвечаную цмоку. Для стварэння іміджа можна выкарыстоўваць і рэшткі матэрыяльнай культуры, як тое адбываецца пад Гроднам, дзе завяршаюцца работы на аграбудаўніцтва "Каралінскі фальварак Тызенгаўза". Рэканструкцыя маёнтка ў вёсцы Караліно займаецца Павел Клімчук, які спадзяецца такім чынам прывабіць аматараў сямейнага адпачынку. Па завяршэнні рэканструкцыі асноўнага сядзібнага будынка ў апошнім размесціцца кавярня. Плануецца стварыць музейную экспазіцыю, прысвечаную Антонію Тызенгаўзу і мясцовай этнаграфіі, а таксама распрацаваць анімацыйную праграму для дзяцей. Рэбрэндынгу для Слуцка? Аднаўленне прыёмаў ткацтва слуцкіх паясоў было распачата ў лістападзе 2012 года, і на сёння ўжо зроблены чатыры копіі двух старажытных арыгіналаў. Дзяржпраграма адраджэння тэхналогій і традыцый вытворчасці слуцкіх паясоў і развіцця выпуску нацыянальнай сувенірнай прадукцыі "Слуцкія паясы", нагадаем, зацверджана Саветам Міністраў на 2012 — 2015 гады. На яе рэалізацыю запланавана выдаткаваць звыш 20 млрд. рублёў.

вучыўся на спецыяльнасці "маркеталаг" і гуляў за тамтэйшую каманду. Пасля прадоўжыў кар'еру ў Еўропе. Ёнкі досвед, вядома, паўплываў на цяперашні рэбрэндынгу "Цмокаў", хоць і нельга сказаць, што зноўні маркеталагі чэрпаюць свае ідэі з традыцыйнай культуры.

— У ЗША я выступаў за каманду ўніверсітэта, — працягвае Аляксандр. — Вядома, заўсёды ёсць абгрунтаванне, чаму яны выбіраюць тэма або іншыя талісманы і назвы: прыкладам, быкі з Чыкага ці воўкі з Мінеаполіса. У нас быў універсітэт імя Вашынгтона, таму і ўсе маркетынгавыя хады, адпаведна,

прыдумваліся вакол яго постаці. У еўрапейскіх камандах назва зазвычай залежыла ад мясцовасці або спонсара...

Пасля Аляксандр Куль перабраўся ў Грэцыю. Там яго ўразіў сезон, праведзены ў клубе "Арыс", названым у гонар бога вайны Арэса: "Арэна ў іх — як цыркавая пляцоўка, тысяч на дзесяць пасадачных месцаў, і практычна на ўсіх гульнях зала набітая. Антуражу давала і адсутнасць забароны на курэнне — дымавая заслона вісела пад купалам. На сектарах стаяў такі гармідар, што нічога немагчыма было пачуць. А фанацкія завадатары

Рэйтынг ідэй з Беларусі, Францыі і Германіі

Чым горад не музей?

Узоры мастацтва, у класічным увасабленні, вартыя музейнага экспанавання і адпаведнага гледача. Але што рабіць, калі тыя самыя музеі страчваюць увагу значнай часткі патэнцыйных наведвальнікаў? У такім выпадку трэба для пачатку проста выйсці за межы будынка.

Вольга НАВІЦКАЯ

Нацыянальны мастацкі музей Беларусі ўжо даўно рухаецца ў кірунку маркетынгавай арганізацыі прылеглай гарадской прасторы. Стартам сталі налешкі "Я іду ў музей" на прыступках падземнага пераходу, які вядзе да ўстановаў. Наступным жа крокам — адкрытая выстаўка твораў "Славутыя мастакі з Беларусі" ў рамках арт-праекта НММ "Нашы калекцыі", прадстаўленая фотарэпрадукцыямі карцін класікаў айчыннага жывапісу XIX — XX стагоддзяў, абрамленымі архітэктурай гмаху.

Падобны выхад мастацтва "ў людзі" за мяжой прадстаўлены не толькі музейнымі піяр-акцыямі. Прыклад — арт-праект французца Эцьена Лаві "Божа, хто скраў маю рэкламу?". Рэпрадукцыі работ сусветных майстроў з лёгкай рукі вулічнага мастака ператварылі парыхжскія бігборды ў экспазіцыйныя пляцоўкі. Праўда, у выніку акцыі аплачана я некім рэклама апынулася залепленай.

Вяртаючыся да стварэння арт-прасторы пазатыповым, можна згадаць інсталюцыю Томаса Сарацэна "На арбіце". Аргенцінскі творца з дапамогай трох узроўняў сеткі і паветраных люстэркавых шароў даў магчымасць наведвальнікам Мастацкага музея Дзюсельдорфа стаць часткай арт-аб'екта. Людзі, што "красаць па паветры" на вышыні больш за дваццаць метраў, увасабляюць эстэтыку ўзаемадзеяння мастацтва і рэальнасці. Пагадзіцеся, — годны прыклад крэатыўнага падыходу да стварэння "жывога" музейнага экспаната.

Інсталюцыя "На арбіце" ў Мастацкім музеі Дзюсельдорфа.

Маркетинг ад НММ.

Праект Эцьена Лаві на парыхжскім бігбордзе.

Што мы ведаем пра кухараў мінулага? Верныя слугі гаспадару і сапраўдныя прафесіяналы сваёй справы. Майстры, якія цягам стагоддзяў дазвалялі ўспрымаць кулінарыю як мастацтва, а кухара — як сапраўднага творцу і мастака. Ці ведаеце вы, напрыклад, што не толькі Францыя ды Італія маглі пахваліцца выдатнымі на ўвесь свет кухарамі? Была на іх багатая і наша родная зямля: кухмістры, стольнікі, крайчыя, чашнікі і піўнічыя. Дзякуючы ім банкеты, што ладзілі магнаты і шляхта Вялікага Княства Літоўскага, засланялі каралеўскія і служылі тэмай для размоў цягам доўгага часу.

Не хопіць аднаго артыкула, каб распавесці пра ўсе асаблівасці гэтых службаў. Вось ідзе на даклад да пана кухмістра стольнік. У яго ёсць ідэі, якім чынам зладзіць панскі стол для прыёму высокіх гасцей. Вось сам пан кухмістр піша ліст каралеўскаму крайчаму. А як не згадаць чашніка, што наглядае за віннымі скляпамі і ставіць выдатны мёд!..

Даволі позна, у 1682 годзе, выходзіць першая кулінарная кніга ў Рэчы Паспалітай, падрыхтаваная выдатным кухмістрам свайго часу — Станіславам Чарнецкім. Кніга называлася "Compendium ferculorum, або Выбраныя стравы". У ёй прыведзены не толькі ўлюбёныя смакоцкі той пары. Як прагрэсіўны чалавек Станіслаў не мог не змясціць у сваю кнігу замежныя рэцэпты. Аднак у прадмове ён кажа: "...Па-мойму, пакаштуй перш-наперш старапольскія стравы, а калі яны прыйдуцца не да густу, то да іншых, асаблівейшых цябе адсылаю".

Смачная гісторыя

Кухмістр меў ідэю...

Выданне гэтай кнігі было б немагчымым без удзелу ў ёй найвядомага княжацкага роду Любамірскіх. Станіслаў быў творцам на кухні двара Любамірскіх у Візіцы. Працу сваю майстар прывясціў прынцэсе Алене Тэклі Любамірскай.

Станіслаў быў каралеўскім сакратаром, таксама ён з'яўляўся галоўным кухарам губернатара Кракава Аляксандра Любамірскага, і такім чынам увайшоў у гісторыю. Яго стаўленне да прафесіі кухара: кухар — гэта не той, хто кіруе кухняй, а — мастак, творца, што вучыць іншых, як тварыць.

У яго кнізе былі сабраны не толькі рэцэпты, але і парады па афармленні ды арганізацыі эфектнай падачы страў. Даволі падрабязна кухар распавядаў пра тое, як здзівіць гасцей, стымуляваць іх уяўленне і густ. Асабліва мне спадабалася апісанне "прыдатнага да сваёй справы кухара": "...Будзе ён з прычасанай галавой, з паголенай галавой, рукамі памытымі і пазногцямі чыстымі; фартух — белы, на спадніцу падобны; несварлівы, цвярозы, сціплы; з паходкай лёгкай; густы вельмі добра разумеў, прыправы ведаў ды разумеў у іх патрэбе..."

У першай частцы кнігі змешчана сто рэцэптаў прыгатавання мясных страў з дзічыны, птушкі і хатніх жывёл. Мабыць, упершыню ў гісторыі кухні Рэчы Паспалітай мяса прапанавалася не смажыць цалкам, а гатаваць у выглядзе сма-

жаныны, запякаць з агароднінай, гатаваць figatelli (разнавіднасць каўбасы) і рабіць фрыкадэлькі. У большасць рэцэптаў уключаны рызынкі, пятрушка і спецыі: цынамон, мускатны арэх, кмен.

Другая частка кнігі аддадзена рыбным стравам. Рыба запечаная, смажаная, адварная, з дабаўленнем агародніны, садавіны і нават ягад. Канец XVII стагоддзя, а Чарнецкі ўжо распавядае пра тое, як прыгатаваць "павольную рыбу з лістамі салаты" (аналог супу, дзе лісты салаты адварваюцца разам з рыбай), дае рэцэпт рыбы з агрэстам і вучыць, як выкарыстоўваць у стравах белы і чорны труфель.

Трэцяя частка — рэцэпты і парады на тэму, як спячы пірагі, тарты, упрыгожыць пірожнае, прыгатаваць стравы з яек і малака. У ёй таксама прыводзяцца рэцэпты белых супоў (у асноўным баршчоў), даюцца рэцэпты страў на аснове круп і бабовых.

Вялікую ўвагу аўтар надае прыгатаванню каўбас і сальцісонаў ("salsessonow"), а таксама закранае тэму кармлення хворых і ачуных.

Кніга карысталася папулярнасцю аж да XIX стагоддзя. Яе перапісвалі і актыўна карысталіся, лічылася поспехам атрымаць друкаваны варыянт. Да яе звяртаўся Адам Міцкевіч, каб узнавіць у "Пане Тадэвушы" карціну апошняга старасвецкага балю яго часу. Наступнай па папулярнасці будзе кніга Войцэха Вялендкі "Ідэальны повар" — дзякуючы ёй стане вядома пра існаванне "Compendium ferculorum". Цяпер існуе адзіны яе арыгінальны асобнік: у бібліятэцы роду Любамірскіх. Кніга некалькі разоў перавыдавалася на польскай мове, апошняе выданне — дакладная копія асобніка XVII стагоддзя.

Таша ЛАПАЦЕНКА,
антраполог гастронаміі,
ганаровы сябар і дарадца
Гільдыі шэф-кухараў Беларусі

Пра першую кулінарную кнігу Рэчы Паспалітай

■ Рэцэпт са старадаўняй кнігі

Мне хацелася б падарыць чытачам адаптаваны рэцэпт з самай першай кулінарнай кнігі нашых земляў:

"...Дробную птушку смажым у алеі, арэхі дробна сячом, цыбулю і пятрушку здрабняем. Дабаўляем трохі булёна, сметанковага масла, накрываем накрывкай, тушым. Дадаём лімон, цукар, соль, перац, карыцу, тушым і падаём да стала".

Так было тады, а вось што атрымалася ў мяне.

Нам патрэбны: 3 курыныя галёнкі; 1 вялікая цыбуліна (дробна рэжам); палова пучка пятрушкі; 400 мл курынага булёна або вады; 2 сталовыя лыжкі сметанковага масла; палова лімона; 1 сталовая лыжка воцату; 2 сталовыя лыжкі разынак; 1/2 чайнай лыжкі цукру; 1/2 чайнай лыжкі свежамолатага чорнага перцу; 1 чайная лыжка солі; палова сталовай лыжкі цукру; 1/4 чайнай лыжкі цынамону.

Курыцу мыем, сушым папяровым ручніком і абсмажваем на сметанковым масле да залацістага колеру. Перакладаем у каструлю, заліваем вадой або булёнам, дадаём лук і пятрушку, тушым на сярэднім агні практычна да гатоўнасці. Дадаём астатнія інгрэдыенты, працягваем тушыць. Падаюць страву гарачай.

Выданне

У Гродне з пажарамі змагаліся Бона Сфорца і Эліза Ажэшка

Ці ратаваў "Парадак ад агню"?

Упершыню ў гісторыі Гродна пра пажарную справу горада, яе гісторыю і вытокі стварылі цэлую кнігу. Называецца яна — "Агняборцы Гродзеншчыны. Гісторыя і традыцыі мужнасці". Аўтар выдання, што складаецца з архіўных дакументаў і фатаграфій, — дырэктар Музея пажарнай справы Ірына Качан.

Першая згадка пра супрацьпажарныя мерапрыемствы ў Гродне сустракаецца ў прывілеі каралевы Боны яшчэ ад 1541 года. У тых старадаўніх дакументах апісваецца, што гараджане павінны былі праводзіць рэвізію і рабіць справаздачу па дымаходах на сваіх дамах. Аднак гэтыя справаздачы не ратавалі горад ад пажараў, і ў 1680-м была прынята пастанова "Парадак ад агню", у якой падрабязна апісваліся ўсе правілы супрацьпажарнай бяспекі, а таксама спагананні за іх невыкананне. Тым не менш, і гэта не ўратавала Гродна: найбольшы ўрон гораду прынеслі пажары 1586-га, 1613-га, 1617-га,

1636-га, 1675-га, 1705-га, 1709-га, 1720-га, 1735-га, 1753-га, 1776-га, 1781-га і 1782 гадоў.

Да прыкладу, у 1753-м горад гарэў двойчы: увесну (20 мая) і ўвосень (21 верасня). Да сённяшняга дня невядома прычыны гэтых пажараў. Аднак адной з галоўных гісторыяў называюць "шчыльную правінцыйную драўляную" забудову. Аднак самым вядомым пажарам у гісторыі горада над Нёманам, паведамляе аўтар кнігі, стаў пажар 29 мая 1885 года, пра які даведліся за межамі Гродна.

Аб ім пісала прэса па ўсёй Расійскай імперыі, яго ўзгадвалі выданні Польшчы, Украіны і Літвы. У горадзе пасля пажару дзейнічалі два камітэты дапамогі пагарэльцам. Адным з іх кіравала вядомая пісьменніца Эліза Ажэшка. Толькі на ейнае імя для пагарэльцаў горада прыйшло каля 20 тысяч рублёў! У час гэтага пажару сама пісьменніца страціла дом, маёмасць і бібліятэку. Аднак гэта мала яе хвалявала, і яна занялася дапамогай гродзенскім пагарэльцам.

Менавіта той пажар стаўся адной з прычын пабудовы ў горадзе пажарнай вежы. З кастрычніка 1889 года на пасяджэнні гродзенскай гарадской думы было прынята рашэнне на месцы колішняга пажарнага двара ўзвесці такую вежу. Спачатку яна была драўляная, а пасля пажару 1899-га, калі згарэла частка пажарнага двара і частка каралеўскіх стайняў, вырашылі пабудоваць тую камяніцу, што ўпрыгожвае горад зараз.

Андрэй МЯЛЕШКА

Гродна

На здымках: пажарная вежа ў Гродне на здымку канца XIX — пачатку XX стст.; вокладка кнігі.

Акцыя

Тыдзень супрэматызму

Тыдзень супрэматызму праходзіць 17 — 23 лютага ў Мінскім дзяржаўным мастацкім каледжы імя А.К. Глебава

Гэты комплекс мерапрыемстваў, у якім прымаюць удзел выкладчыкі ды навучэнцы МДМК, уключае ў сябе лекцыю пра творчы шлях Казіміра Малевіча і значнасць яго асобы для развіцця сучаснага мастацтва, майстар-клас "Прынцыпы пабудовы супрэматычных канструкцый", відэапрагляд рэканструкцый спектакля "Перамога над Сонцам" з далейшым абмеркаваннем, перформанс "Нараджэнне актуальнага мастацтва з "Чорнага квадрата".

Так студэнты "Глебайкі" адзначаюць Тыдзень Супрэматызму.

Навучэнцы 4-га курса каледжа Алена Вярстак, Настасся Палазнік, Кацярына Пашкевіч, Вікторыя Шчэрба, Юлія Пінчук, Алег Каліценя і куратар праекта выкладчык Андрэй Карпяноў перад пачаткам працы над дыпломнай работай вырашылі зрабіць падарунак alma mater такім спосабам.

Творчасць Казіміра Малевіча заўжды выклікала вялікую цікавасць мастакоў — маладых і сталых. Не толькі таму, што карціна "Чорны квадрат", якой у 2015-м спаўняецца 100 гадоў, бадай, самая знакамітая ў свеце, але і з-за актуальнай сэнна тэарэтычнай спадчыны Малевіча. Значную частку сваіх тэарэтычных прац ён напісаў тады, калі ўзначальваў Віцебскі УНУ-ВІС, калі цэлы горад стаў арэнай для супрэматычных эксперыментаў.

Невялікую частку Віцебска 1920-х гг. навучэнцы паспрабавалі перанесці ў сучасную "Глебайку". Аб'екты — карціны і інсталяцыі — цягам тыдня суседнічаюць з копіямі работ старых майстроў, дыпламамі перыяду панавання ў мастацтве філасофіі сацыялістычнага рэалізму, сучаснымі вучэбнымі пастаноўкамі, якімі аздоблены рэкрэацыі і калідоры каледжа.

Менавіта так называлі яго калегі і сябры па кінамастацтвах. L.B. — гэта ініцыялы імя Луіса (Лазара) Барта Маера, знакамітага на ўсё свет заснавальніка найбуйнейшай кінакампаніі Галівуда — "Metro-Goldwyn-Mayer" (MGM) і Акадэміі кінамастацтваў і мастацтваў, той самай, якая прыдумала штогадовую прэмію "Оскар". Так, нягледзячы на амерыканскае паходжанне "Оскара", "бацкам" яго быў ён, эмігрант з Беларусі Лазар Маер, які ў гісторыю кіно увайшоў як Луіс Маер — першы сярод усемагутных прадзюсараў "залатога веку Галівуда", "кароль" легендарнай студыі, "вялікі і жахлівы" маленькі чалавек, чый ціхі голас мог напалохаць больш, чым крык Тарзана-Вайсмюлера і рыканне звяр'я з фільма 1932 года, зробленага на яго студыі.

Луіс Барт Маер.

кам Камітэта па кінамастацтвах Іосіфам Маневічам. Аднак на складзе карцін не аказалася: немцы паспелі іх перавезці яшчэ да пачатку штурма Берліна ў Рэйхсфільмархію. А адтуль ужо вывозіць у іншае месца не было часу: Берлін гарэў...

Менавіта там Маневіч і натрапіў на бабіны з нямецкімі, амерыканскімі, аўстрыйскімі, англійскімі, венгерскімі кінастужкамі 1930-х. У рэпрацыйны вопіс ён уключыў больш за 17 тысяч фільмаў, але для адпраўкі ў Маскву адабралі 3 700 "бясшкодных" для савецкага гледача поўнаметражных (у асноўным, амерыканскіх) і 2 500 кароткаметражных карцін. Рэквізавалі і каляровую плёнку знакамітай фірмы "Agfa", і абсталяванне для яе вырабу. Менавіта на гэтай плёнцы ў 1945-м быў зняты Парад Перамогі, першыя са-

ная кінастудыя і не прад'явіла прэтэнзій савецкаму ўраду па факце пракату. Усё гэта адбылася з дазволу Сталіна, які любіў "найважнейшае з мастацтваў". Хутчэй за ўсё, ён прагледзеў многія з тых фільмаў. А перакладчыкам у яго быў кіраўнік савецкага кіно Іван Бальшакоў, які валодаў феноменальнай памяццю і вывучаў рэплікі герояў па спецыяльна зробленых перакладах.

Расказвалі, што Сталіну спадабалася амерыканская камедыя "Тры мушкетёры", асабліва музыка эмігранта Самуіла Пакраса — аднаго з чатырох братоў Пакрасаў, таксама кампазітараў. Існуе версія (яе прыводзіць Сяргей Даўлатаў у сваіх "Запісных кніжках"), што аднойчы на крамлёўскім прыёме Сталін звярнуўся да Дзмітрыя Пакраса (брата Самуіла і аўтара песень "Марш конніцы

года ў плане фінансаў стаў адчуваць нежартоўныя цяжкасці, бо большасць грошай ішла на выраб атамнай бомбы (Амерыка разв'язвала "халодную вайну"), а сродкаў на гэтую мэту ў пасляваеннай разбуранай краіне, зразумела, не ставала. У 1930-я гады "дзіркі" ў эканоміцы ўдала залатвалі і за кошт гарэлкі, і за кошт продажу "эрмітажнага" выяўленчага мастацтва, і за кошт пракату савецкіх фільмаў. Але пасля вайны ў Саюзе, як я ўжо казаў, панавала "бескарціннае": у год выходзіла, у лепшым выпадку, каля 15 стужак. І вось тады празорлівы Іосіф Вісарыёнавіч і загадаў пусціць у ход трафейную "кіношную артылерыю", створаную з замежных карцін. Ён нутром адчуваў, што на такія фільмы (і музычныя, і камедыі, і меладрамы, і прыгодніцкія, і гістарычныя, і казачныя) савецкі народ, які вельмі стаміўся ад вайны, пойдзе валам.

І не памыліўся! А за дарослымі, канешне ж, — мы, дзеці, якія фільмы глядзелі па пяць-дзесяць разоў і ведалі сюжэты ды рэплікі герояў на памяць. Усялякімі спосабамі мы ў натоўпе ўхітраліся прасачыцца ў кіназалу, каб задарма атрымаць кавалачак шчасця і трохі пажыццёвага свету побач з адважнымі героямі. Некаторыя стужкі мелі яшчэ дадатковыя цітры ў дапамогу гледачу. Потым ужо з кінакрэатыўных крыніц я даведаўся: у іх паведамлялася, што фільм "выкрывае", "паказвае нутро замежнай дэмакратыі", што тут гаворыцца пра "норавы амерыканскага буржуазна-грамадства, пра крывадушнасць і ханжаства, якое з'яўляецца яго адметнымі рысамі", што тут "здраліва прадстаўлена каланізатарская палітыка ў адносінах да індзейскіх плямён", і г. д. Аднак такія сентэнцыі праходзілі міма вачэй гледача, і на яго розум, бадай, зусім не ўплывалі...

Існуе анекдот: у адной са сцэн фільма Георга Якаба "Дзяўчына маёй мары" (памытаеце, як ненавідзеў карціну Шцірліц?) актрыса Марыка Рок скідвае футэрка, пад якім не павінна быць нічога. Але тут нечакана карцінку закрывае цягнік. Гледача спыталі: навошта ён ходзіць у дзясяткі разоў на фільм? На што той адказаў: а раптам цягнік спозніцца?..

Мне пашанцавала. Хаця я, падлетак, жыў на хутары, за тры кіламетры ад раённага горада, але паспеў паглядзець у кінатэатры "Маяк" і ў трох вясковых клубах практычна ўсе трафейныя стужкі, а некаторыя — шмат разоў. Падкрэсла, частку з іх да ўласна трафейных карцін аднесці нельга, бо сярод іх былі фільмы — падарункі краіне ад англійскага прадзюсара і рэжысёра Аляксандра Корды: напрыклад, "Лэдзі Гамільтан", "Багдадскі злодзей", "Джунглі", "Джордж з Дзінкі-джэза". Словам, за пару-тройку гадоў пракату гэтыя карціны прынеслі прыбытак казне амаль у паўтара мільярда рублёў, большасць з якіх і пайшла на "атамны праект".

А ў 1952-м, упершыню ў савецкай гісторыі, лідарам пракату сталі адрозны чатыры амерыканскія фільмы кінакампаніі "MGM" з серыі "Тарзаніяны": "Тарзан — чалавек-маппа", "Тарзан у пастцы", "Тарзан знаходзіць сына" і "Прыгоды Тарзана у Нью-Ёрку" з былым шматразовым алімпійскім чэмпіёнам па плаванні Джонай Вайсмюлерам у галоўнай ролі, якія паглядзеў больш за 130 мільёнаў гледачоў (з 184,8 мільёна чалавек насельніцтва СССР у 1952-м)! Думаю, што сам кіраўнік кінакампаніі Луіс Барт Маер не чакаў такога поспеху ягонага "дзецішча" на экранях кінатэатраў гарадоў і клубаў Саюза. Зразумела, пра ўсе гэтыя дэталі я даведаўся значна пазней...

Барыс КРЭПАК

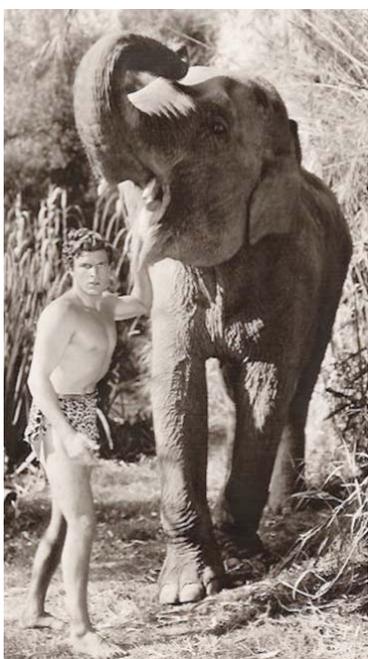
А яшчэ Маера называюць стваральнікам "зоркавай сістэмы" ў MGM, куды ўваходзілі самыя выдатныя акцёры і актрысы XX стагоддзя. Казалі, што ягоная кінастудыя за гады свайго існавання мела "больш зорак, чым ёсць на нябёсах". Акрамя таго, Луіс Маер быў першым чалавекам, які ў амерыканскай гісторыі бізнесу атрымліваў заробную плату ў памеры аднаго мільёна трохсот тысяч долараў, што ў пераліку на сённяшні дзень складае прыкладна 20 мільёнаў. Але гаворка пойдзе зусім пра іншае. Бо ўся "соль" маёй прэамбулы ў тым, што гэты чалавек родам з Мінска! І якраз сёлета — дваіны юбілей: у ліпені — 130 гадоў з дня яго нараджэння, а ў красавіку — 90 гадоў з дня заснавання "Metro-Goldwyn-Mayer"!

А што да ягоных апошніх перадсмяротных слоў "Усё не важна...", якія ён прамовіў 29 кастрычніка 1957 года, дык каментарыяў да іх у мяне няма. Што Луіс Маер меў на ўвазе? Тое, што ён зрабіў у сваім жыцці — лухта? Ці тое, што ягоная смерць — проста міраж для тых, хто яго паважаў, і для тых, хто быў ягоным ворагам? Ды і для нашчадкаў увогуле? Не будзем гадаць, усё роўна ніколі дакладна не даведаемся. Няхай кожны, хто прачытае гэтае маё эсэ, сам знойдзе свой варыянт. "Калі на яго пахаванне прыйшло столькі народу, — казаў патрыярх Галівуда, выдатны кінапрадзюсар Сэмюэл Голдвін (дарэчы, родам з Варшавы), — то толькі для таго, каб упэўніцца, што Луіс Маер па-сапраўднаму памёр учора..."

Дзіўна, але маё пасляваеннае дзяцінства (як і дзяцінства майго пакалення наогул) пачыналася з амерыканскіх фільмаў, у тым ліку і гэтай знакамітай кінастудыі. Канешне ж, пра MGM ды іншыя аналагічныя галівудскія "фабрыкі мрояў" дазнаўся праз шмат гадоў. А тады... Тады для нас існавалі проста "трафейныя" фільмы, якія пасля вайны, у час савецкага "малакарціння", уяўлялі з сябе нейкую чужую аддушчыну ў нашым сціплым жыцці. Зразумела, у 1940 — 50-я не было тэлебачання, і мы, "дзеці вайны", асабліва ў маленькіх гарадах ды вёсках, выходзілі, у асноўным, толькі на кніжках і кінафільмах, не лічачы школы.

Пра Галівуд тады і вядома нам не было, але ж тое мала хвалювала: людзі гатовы былі прастойваць у шматгадзінных чэргах да кас кінатэатраў і клубаў, каб здабыць жаданы білет на фільмы пра Тарзана, стужкі "Лёс салдата ў Амерыцы", "Паўстанне ў

L.B. "Вялікі і жахлівы" першы прадзюсар "залатога веку" Галівуда

Кадр з аднаго з фільмаў "Тарзаніяны".

пустыні", "Палюнічыя на каўчук", "Рэмбрант" ці "Вежа смерці". Прычым мы не ведалі ні аўтараў карцін, ні акцёраў, ні краін, дзе яны зроблены, бо ў цітрах усяго гэтага не паведамлялася. Меўся толькі адзін уступны цітр, які прымушаў заміраць нашы сэрцы, калі ў зале гасілі святло і на экране з'яўлялася застаўка: "Гэты фільм узяты ў якасці трафея пасля разгрому Савецкай Арміі нямецка-фашысцкіх войскаў пад Берлінам у 1945 годзе". А далей пачыналася стужка, якую суправаджалі субцітры на рускай мове.

Хачу нагадаць чытачам, што такое "трафейнае кіно", бо гэты рэдкі "слоган" наўпрост звязаны з дзейнасцю нашага сённяшняга героя. Калі вайна скончылася, прыграб Берліна Бабельсберг, у якім акрамя кінастудый знаходзіўся найбагацейшы архіў фільмаў і дакументаў, апынуўся ў савецкай зоне. 11 мая 1945 года ў Берлін прыехала спецыяльная дэлегацыя на чале з супрацоўні-

Нараджаны ў Мінску

Кадр з фільма "Тры мушкетёры".

Кадр з фільма "Джордж з Дзінкі-джэза".

векія каляровыя фільмы "Каменная кветка", "Клятва", "Мічурин", "Падзенне Берліна".

Дык вось, супрацоўнікі Дзяржфільмафонда ў падмаскоўных Белых Сталбах сталі разбіраць багацце, прывезенае з Берліна аж да 4 ліпеня 1945 года. Потым спецыялісты, разам з партыйнымі ідэолагамі, прагледзелі стужкі. Уласна "трафейных" аказалася 367 адзінак. І вось частку гэтых "трафеяў" з восені 1948 года вырашылі выпусціць на экраны. Для шырокага паказу запусцілі нямецкія, аўстрыйскія, венгерскія, італьянскія карціны (у поўным сэнсе — трафеі варожых дзяржаў), а ў невялічкія кінатэатры ды клубы — фільмы ЗША ды іншых краін-саюзніц па Другой сусветнай, бо гэтыя карціны дэманстраваліся без ліцэнзій. Хто ж хацеў у той час купляць, скажам, у кампаніі "MGM" права на пракат? Ды і нельга лічыць трафеем уласнасць саюзнікаў! У ружках адзначы, што ні адна замеж-

Будзённага", "Калі заўтра вайна", "Тры танкісты": "Ці праўда тое, што ваш брат за мяжой?" "Праўда", — адказаў перапалоханы кампазітар. "Гэта ён стварыў песенку да "Трох мушкетёраў?" — "Ён..." — "Значыць, гэта ягоная песня "Вар-вар-вар-вары?" — "Ягоная..." Сталін падумаў і сказаў: "Лепш бы ён жыў тут, а вы — там..." Нягледзячы на гэта, Дзмітрый Пакрас пазней стаў і народным артыстам СССР, і лаўрэатам Сталінскай прэміі. Я добра памятаю гэты трафейны фільм рэжысёра Алана Дуэна — пародыю на рамана А.Дзюма, дзе галоўныя героі карціны — стужкі мушкетёраў. Сюжэт — так-сяк, але музыка — запамінальная, і мы на вуліцы распявалі песенку з цітраў: "Вар-вар-вар-вары... Мечта мая, Парыж, поштамі воспеты от погребов до крыш..."

Але мала хто ведае: уласна "любоў Сталіна да замежнага кіно" ў пасляваенны час мала што значыла. Справа ў тым, што СССР да лета 1948

Працяг гісторыі ўраджэнца Мінска Луіса Маера чытайце ў наступных нумарах "К".

